

Tankebreve

B. S. Ingemann-Selskabet

September 2024

24. Årgang

Nr. 2

Årsmøde i Sorø Akademis Bibliotek Akademigrunden 2, 4180 Sorø

Søndag den 29. september 2024 kl. 14.00

Tilmelding nødvendig: Kontakt Helge Torm. E-mail: helge.torm@mail.tele.dk - Tlf.: 29 93 18 91

Årsmødet vil foregå i bygningen til højre for Klosterporten, Sorø Akademis Bibliotek, Læsesalen

Program

Kl. 14.00: Velkomst v/formand Peter Balslev-Clausen.

Kl. 14.05: Fællessang: *I alle de Riger og Lande.*

Kl. 14.10: Foredrag v/Gorm Bruun Hansen om Frederik Schmidt,
se næste side >>>

Kl. 14.50: Pause med kaffe, the og kage.

Kl. 15.15: Fællessang: *Dugdraaben.*

Kl. 15.20: Generalforsamling.

Kl. 15.50: Afslutning ved formanden.

Kl. 15.55: Fællessang: *I fjerne Kirketaarne hist.*

Entré for medlemmer: kr. 50, øvrige kr. 75 ~ Kontant el. via MobilePay ved indgangen

Frederik Schmidt ~ B. S. Ingemanns rejsefælle på den store Italiensrejse 1818-1819

Gorm Bruun Hansen, forhenværende gymnasielektor i historie, formand for Historisk Samfund for Roskilde Amt, lokalhistorisk forfatterskab, fortæller bl.a. om Roskilde og hans bopælsogn Himmelev, hvor han "mødte" Frederik Schmidt.

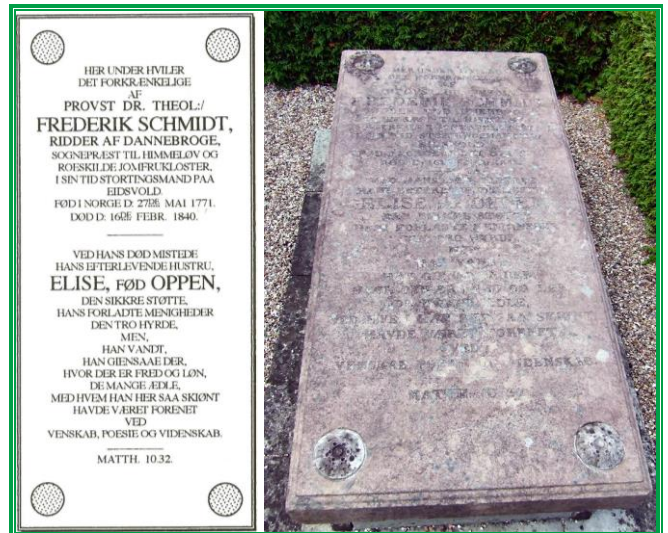
Gorm Bruun Hansen vil i foredraget fortælle om Frederik Schmidts liv og foretagsomhed.

Gorm Bruun Hansen og Frederik Schmidt

Frederik Schmidt (27/5 1771 - 16/2 1840) blev født i Danmark, voksede op i Christiania, hvor hans fader var biskop, studerede så i København og blev derefter først fængselspræst kortvarigt i Christiania og så præst i et stort landsogn Eiker NV for Christiania.

Hans "stjernestund" var vel de forårmåned, hvor han aktivt deltog i forhandlingerne på Eidsvoll om Norges selvstændighed og forfatning. Norges tilhørsforhold til Sverige skuffede ham voldsomt, og han havde så 6 år med skiftende aktiviteter bl.a. en rejse over 2 år igennem Europa med B. S. Ingemann. Så blev han præst i et lille landsogn på Sjælland, hvor han døde i 1840.

Frederik Schmidts gravsten på Himmelev Kirkegård

Det berømt Eidsvollbillede, mest kendt for Grundloven af 17. maj 1814, som blev underskrevet dér af prins Christian Frederik, den senere kong Christian VIII (1786-1848).

Gorm Bruun Hansen vil komme ind på Schmidts familie i Norge, på hans personlige forhold og ægteskab, men især på hans politiske virke, som er veldokumenteret igennem hans omfangsrige dagbogsnotater. Han er også et eksempel på bindingerne dansk-norsk i og efter unionstiden. Og så vil han slutte med at berette om hans 20 år som præst i Himmelev sogn ved Roskilde.

Generalforsamling

Søndag den 29. sept. 2024 kl. 15.20
I Sorø Akademis Bibliotek.

Dagsorden

1. Valg af dirigent og referent.
2. Godkendelse af generalforsamlingen og dagsordenen.
3. Bestyrelsens årsberetning ved formanden.
4. Fremlæggelse ved kassereren og godkendelse af det reviderede regnskab for 2023/24.
5. Fremlæggelse ved kassereren og godkendelse af budget for 2024/25, herunder fastsættelse af kontingent.
6. Valg af medlemmer til bestyrelsen. På valg er: *Helge Torm, Kristian Nielsen og Kirsten Jensen Holm.*
7. Valg af suppleanter til bestyrelsen. På valg er: *Jette Coste og Mette Skjoldan.*
8. Valg af revisor og revisorsuppleant. På valg er: *Rose Marie Tillisch* (revisor) og *Birger Hansen* (revisorsuppleant).
9. Indkomne forslag.
10. Eventuelt.

Regnskab 1.8.2023 – 31.7.2024

INDTÆGTER

Kontingent	11.625,00
Gaver	450,00
Bogsalg	2.765,00
Renter	13,93
Sommermøde	1.500,00
Årsmøde	1.625,00
Adventsmøde	5000,00
Indtægter i alt	<u>22.978,93</u>

UDGIFTER

Tankebreve Trykt	2.075,44
Tankebreve Distribution	4.634,85
Bogkøb	2.340,00
Møder og rejser	130,00
Kontor	109,95
Porto	168,00
Sommermøde	517,02
Årsmøde	1.394,00
Adventsmøde	5.562,67
Udgifter i alt	<u>16.931,93</u>

ÅRETS RESULTAT 6.047,00

AKTIVER

Bankindestående Nordea	30.041,87
Aktiver i alt	<u>30.041,87</u>

PASSIVER

Egenkapital primo	23.994,87
Årets resultat	6.047,00
Passiver i alt	<u>30.041,87</u>

B. S. Ingemann og digterkollegaen H. P. Holst

Normalt er Tankebreve ikke et medlemsblad, der er lagt an på lange afhandlinger, men vi må dog gøre undtagelser, især når en af vore faste kronikører bruger uger på at bringe afgørende nyt om Ingemann og kredsen omkring ham.

Indledende bemærkninger

Der kan fortsat skrives meget om Ingemann, hvad enten det gælder hans liv eller hans forfatterskab ~ herunder, som et emne der tangerer begge dele, hans forhold til andre forfattere eller digtere.

En yngre Ingemann ~ efter Eckersberg (ca. 1816-18) - og hans tre antagonister: Christian Molbech (1783-1857), Johan Ludvig Heiberg (1791-1860) og Peder Hjort (1793-1871).

I betragtning af det danske kongeriges ringe størrelse og lille befolkning (o. 1 mill. indbyggere) i første halvdel af 1800-tallet, var der, som det er sagt så tit, et forbløffende stort antal forfattere på en og samme tid.

Alle forfattere havde et budskab inden for den fælles ramme, som den herskende retning indenfor litteraturen: romantikken (i diverse afskygninger) udgjorde, budskaber, som mere

eller mindre kunne flugte med andre kollegers eller være ude af trit med dem. Det medførte som en logisk konsekvens i nogle tilfælde venskabelige relationer og i andre tilfælde kritisk distancering, ja, nærmest fjendskab.

Hans Peter Holst (1811-1893) 1840.
Em. Bærentzen's lithographiske Institut.

Ingemann, der debuterede i 1811, fik straks sine tilhængere, både blandt almindelige læsere og i de litterære kredse. Erkendes må det, at hurtigt mødte han også modstand fra litteraturens egne rækker. Det er der som bekendt i tidens løb skrevet en del om i forskellige sammenhænge.

Til Ingemanns nærmeste venner hørte fra 1823, og så længe han levede, H. C. Andersen. Denne, der var 16 år yngre, så fra sin ungdomstid op til Ingemann og fulgte på tæt hold med i dennes forfatterskab, fra og med den første historiske roman var under udarbejdelse.

**Hans Christian Andersen (1805-1875),
tegnet af Carl Hartmann i 1840.**

Beundrer af Ingemann blev allerede fra barnsben af H. P. Holst, der som opkomling i digterfaget i 1834 tog kontakt til Ingemann. Aldersforskellen i dette tilfælde var på ikke mindre end 22 år, idet Holst var født i 1811.

Hvorfor jeg nu tager forholdet mellem de to op til behandling, beror på noget af en tilfældighed, som jeg først vil afsløre til sidst i artiklen, så, kære læser: hold ud!

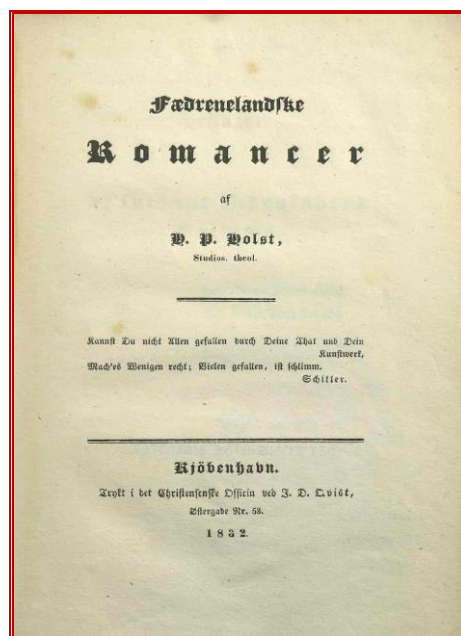
Introduktion af H. P. Holst

Mens introduktion af Ingemann er ganske overflødig i dette tidsskrift, trænger digteren Hans Peter Holst, som hans fulde navn var, nok til at få et par ord med på vejen, for i dag kendes Holst kun af ganske få danskere, og det er dem, der associerer ham med digtet "Den lille Hornblæser", der udkom i 1849, og som er en følge af udbruddet af Treårskrigen i marts året før. Holst huskes vel også lidt endnu for sangen "Slumrer sødt i Slesvigs Jord", som blev sunget første gang i august 1850, efter at krigen var vundet. Men ellers? Nej, vel!

H. P. Holst (som han selv underskrev sig) blev født i København den

11. oktober 1811 som søn af en tilflyttet, norsk købmand. Han blev i 1829 dimitteret fra Borgerdydsskolen og påbegyndte efter 2. eksamen teologiske studier på universitetet, men fik i 1830 et huslærerjob på Petersgaard. Hans hu stod dog til poesien.

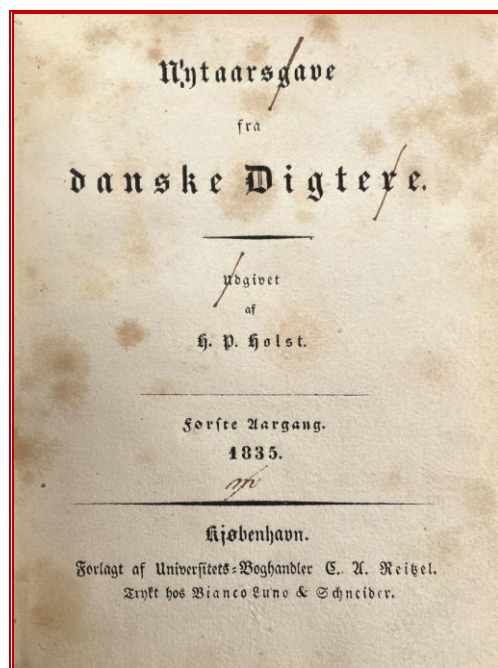
Derfor deltog han, kun 20 år gammel, i en i året 1831 af Selskabet for de skønne Videnskaber udskrevet konkurrence om fire fædrelandske romancer, hvorfor hans debutværk, som udkom i 1832, også slet og ret kom til at hedde "Fædrelandske Romancer". Holst opnåede dog ingen pris, men kun "hæderlig Omtale". En trøst for ham var måske, at heller ingen andre deltagere fik prisen (100 rigsdaler). I 1840 fulgte ~ trods alt ~ et 2. oplag.

**Holst's debutværk:
Fædrelandske Romancer (1832)**

Holst opgav nu teologien helt til fordel for digtekunsten. Han fortsatte sin digteriske karriere med "Digtninger" i 1834 ~ helt uden samme gennemslagskraft som Ingemann. Han skulle dog ikke som Ingemann vente en halv snes år på at få brød på bordet, for allerede i 1833 blev Holst ansat som lærer i dansk ved Efterslægtsselskabets Skole,

og fra 1836 virkede han som lærer i bl.a. dansk sprog (samme fag som Ingemanns ved Sorø Akademi) ved Søkadet-akademiet i København, så nu var de kolleger både som digtere og undervisere.

Holst's første *Nyttaarsgave* fra *danske Digtere* (1835).

Holst fortsatte sin litterære produktion højt op gennem årene. Således kom der et par digtsamlinger mere: i 1840 "Digte. Første Samling", og i 1850 "Digte. Anden Samling" samt meget andet, hvad vi sporadisk vender tilbage til.¹⁾

For her forlader vi for en stund Holst som digter for i stedet at se på hans nok så betydningsfulde rolle som skønlitterær udgiver ~ en mangeårig gerning han tog hul på i 1834 ~, for her kommer Ingemann ind i billedet. Det drejer sig om Holst's "Nyttaarsgave fra danske Digtere" for årene 1835, 1836, 1837 og 1838.

"Nyttaarsgave" som litterært fænomen

I en lang periode var det skik og brug indenfor litteraturens verden, at man udgav det, man kaldte en "Nyttaarsgave" for det og det år, men med december måned i det foregående år som udgivelsestidspunkt; det var udgivelsesmæssigt set et lille fif, men jo ikke anderledes end det forholdt sig for kalendere eller almanakker. Som trykår anføres gerne på bogens titelblad det år, som bogen gælder for, men det skal man altså ikke lade sig narre af.

Indholdsmæssigt set er "nyttaarsgaver" for det meste lig med en samling digte, som enten skyldes en og samme forfatter, der også kan stå som udgiver, eller er bidrag fra forskellige forfattere, hvad der så kaldes antologi, med en af dem som udgiver eller med en særskilt udgiver.

Muligvis har "Nyttaarsdigte" kunnet sælge bedre netop på grund af udgivelsestidspunktet ~ det har udgiverne sikkert tænkt, men om det gik bedre end med udgivelser, der udkom på alle andre tidspunkter af året, skal være usagt.

Traditionen, der kendes fra flere lande, går tilbage til 1700-tallet, og levede videre igennem hele 1800-tallet. Det vil her føre for vidt at give en fuldstændig oversigt over de danske "Nyttaarsgaver"²⁾, men følgende skal nævnes som baggrund for Holst's brug af fænomenet.

Som noget af det ældste kan peges på "Nyttaarsgave for Damer", som ud-

¹⁾ Beskrivelsen – her og løbende i resten af artiklen – af Holst's liv og forfatterskab bygger på information hos Thomas Hansen Erslew: *Almindeligt Forfatter-Lexicon for Kongeriget Danmark med tilhørende Bilande, fra 1814 til 1840...* 1. bind, København 1843, s. 687-89; kalliope.org; biografiskeleksikon.lex.dk/H.P._Holst.

²⁾ For danske "Nyttaarsgaver" generelt henvises til den grundige og velskrevne artikel af Lauritz Nielsen: *Danske "Nyttaarsgaver"* i: *Kulturminde*, København 1944, s. 9-32. Om specielt H. C. Andersen og hans forhold til "Nyttaarsgaver" har Bjarne Nielsen Brovst skrevet en aldeles udmærket monografi: *Guldalderens Nyttaarsgaver og H. C. Andersen*, Herning 2005/2006.

kom i otte bind fra 1792-99, udgivet af Simon Poulsen på hans eget forlag med udvalg af digte af samtidens forskellige digtere.

I 1800-tallets 2. årti udgav N. T. Bruun flere år "Nyttaarsgave for begge Køn" (vel et vink til Poulsen), og Grundtvig bidrog fra 1811 til skikken med "Nyttaarsgaver" med "Idunna: En Nyttaarsgave for 1811" og "Saga. Nyttaarsgave for 1812", begge med egne bidrag, i 1815 fulgt af den poetisk anlagte mediciner Frankenaus "Nyttaarsgave for 1815" med digte af ham selv, og fremhæves må ~ af en ganske særlig grund ~ forfatteren Frederik Schallemose "Forglemmigei ~ Nyttaarsgave for 1823", for her bruges Koops kendte portræt af Ingemann som kobberstukket titelvignet, men Ingemann bidrager ikke til indholdet!

Henrik Hertz (1797/98-1870). Litografi fra 1837 efter David Monies. Trykt i Holst's *Nyttaarsgave fra danske Digtere* (1838).

Via 1820'erne, som bragte flere andre eksempler, når vi frem til 1830'erne, hvor forfatteren Henrik Hertz (1797/98-1870) i 1832 tog teten

ved at udgive "Anonym Nyttaarsgave" og derpå et par mere af slagsen, alle med kun værker af ham selv. Og nu blev konkurrencen om læsernes gunst hård.

***Forglemmigei. Nyttaarsgave for 1823
ved Frederik Schallemose.
Med Ingemanns portræt.***

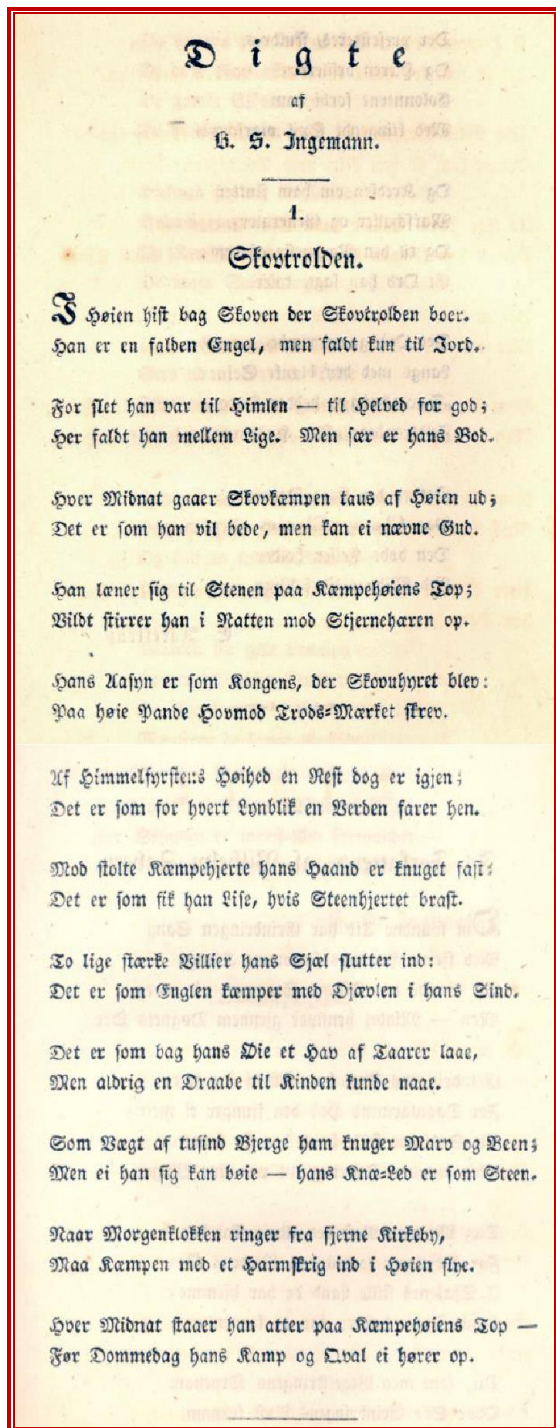
Sidst i 1834 skete der nemlig det, ~ og her skal man holde tungen lige i munden, at en anden Holst og helt samtidigt med vores H. P. Holst lod "Nyttaarsgave" (det var titlen slet og ret) gå i trykken. Forfatter og udgiver var den feterede skuespiller ved Det kgl. Teater Wilhelm Holst (1807-98), som også gjorde det i digtning. Ikke desto mindre var de to Holst'er, der ikke var i familie med hinanden, meget gode venner³).

Dette "parløb" gentog sig i 1836, da H. P. Holst fortsatte sin serie, og da Hertz ~ efter at have været på sin dannelsesrejse i 1833-34 ~ atter udgav en "Nyttaarsgave", nu med den forjættende titel "Kiærligheds Veje". Nå, dem skal vi ikke gå ad; det er Holst, vi skal holde os til!

³) Se Wilhelm Holst: *Nyttaarsgave for 1835*, København u. år, men sikkert udkommet sidst i 1834; https://da.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Holst; og Kirsten Dreyer: *H. C. Andersens brevveksling med Lucie & B. S. Ingemann*, København 1997, bd. I, s. 103 f., og kommentar i bd. III, København 1998, s. 95. (Andersen harcelerer her over, at Wilhelm Holst lader sig gå på af kritik af hans "Nyttaarsgave").

Den første kontakt mellem Ingemann og Holst

Den første direkte kontakt mellem de to digtere, den ældre, hæderkronede B. S. Ingemann og den unge opkomling H. P. Holst, opstod pr. brev den 19. september 1834, et brev, der naturligvis havde Holst som forfatter, for det var ham, der havde brug for Ingemann - og så langt fra omvendt!

Ingemanns digt *Skovtrolden* i Holst's *Nytaarsgave fra danske Digtere* (1835). Heri er også Ingemanns digt *Til Forfatteren af Vilhelm Zabern*.

I dette brev, der er sendt fra Holst's bopæl i Skindergade i København, fremgår det straks af indledningen, hvor særlig situationen er for ham. Han skriver ærbødigt:

"De vil ikke vredes, ærede Herr Professor, over at jeg, der desværre! maa anse mig for næsten ganske fremmed og ubekiendt for Dem, tør være at ulejlige Dem med nogle Linier, hvis Indhold maaske ikke engang er Dem behageligt."

Efter denne introduktion, hvor Holst nærmest ligner en undskyldning for sig selv, fremsætter han straks sit ærinde:

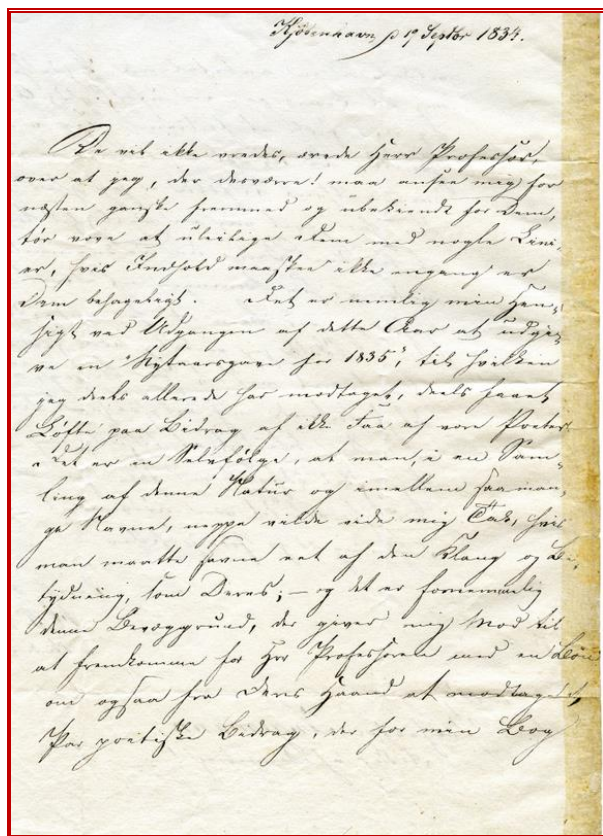
"Det er nemlig min Hensigt ved Udgangen af dette Aar at udgive en Nytaarsgave for 1835, til hvilken jeg dels allerede har modtaget, dels faaet Løfte paa Bidrag af ikke Faa af vore Poeter."

Så har Holst antydnet sit anliggende og går i det følgende stadigt forsigtigt frem til sagens kerne: "Det er en Selvfølge, at man, i en Samling af denne Natur og imellem saa mange Navne, næppe vilde vide mig Tak, hvis man maatte savne eet af den Klang og Betydning, som Deres; "...og Holst beder så direkte Ingemann "om ogsaa fra Deres Haand om at modtage et Par poetiske Bidrag, der for min Bog ville være en anbefalende Prydelse og for mig et Beviis paa en uforskiylt Godhed, som jeg vil stræbe at fortjene."

Holst, der er usikker på Ingemanns reaktion bevidner ham så "den Taknemlighed og Beundring, som Læsningen af Deres Værker, lige fra jeg var Barn af, har indgydt mig."

Til sidst beder Holst Ingemann, hvis denne vil bidrage til bogen, som Holst vil forlene med så megen "Ele-

gance" som muligt, om at sende bidragene snarest belejligt.⁴⁾

1. side af Holst's første brev til Ingemann, dat. 19. september 1834.

"Nyttaarsgave fra danske Digtere" 1835

Desværre har vi ikke mulighed for at vide, hvad Ingemanns umiddelbare reaktion på opfordringen var, da et brev om det ikke er bevaret, men ikke overraskende ~ den megen smiger, Holst udviser, taget i betragtning ~

⁴⁾ Dette citerede brev beror i Sorø Akademis Biblioteks Ingemann-samling, ligesom de følgende citerede breve fra Holst til Ingemann gør det. For adgang til dette materiale og øvrige hjælp i forbindelse med udarbejdelsen af denne artikel takkes bibliotekar Ann Furholdt Pedersen.- Fra H. C. Andersens hånd har vi en interessant oplysning om Holsts udspil set med hans øjne: "Til Nytaar kommer der en poetisk Nytaarsgave ud af H. P. Holst, der er Digte i af alle Danske Digtere, ogsaa af Dig, jeg troer det om Nemisøen, som Holst har nok faaet af Chr. Winther. Af mig kommer det lille jeg skrev hos Eder: Beatrice Cenci, og det par Ord jeg gav den medicæiske Venus i Florents." Citat fra brev fra HCA til Ludvig Bødtcher 26. september 1834, <https://andersen.sdu.dk/brevbase/brev.html?bid=16599&csrt=12266172935417272140>. - Ligeledes skal det her oplyses, at med hensyn til Holsts "Nyttaarsgaver" har jeg benyttet eksemplarer dels i Sorø Akademis Biblioteks eje, dels i mit eget eje.

imødekom Ingemann Holst's ønske og sendte ham to bidrag. Det viser det produkt, der blev resultatet af Holst's anstrengelser, os.

Her må det lige skydes ind, at der titelmæssigt er den variation ved Holst's brug af begrebet af "Nyttaarsgave", at "gaven" ikke er rettet til nogen bestemt, men kommer fra nogen: danske digtere, men underforstået har alle danskere som publikum.

Efter et længere taksigelsesdigt af Holst til "Mine Medarbejdere!" følger de forskellige digteres bidrag. Ingemanns digte hedder henholdsvis "Skovtrolden" (1. linje: "I høien hist bag Skoven der Skovtrolden bor") og "Til Forfatteren af Vilhelm Zabern", d.v.s. Carsten Hauch, der i 1834 havde udgivet romanen af dette navn. 1. linje her er: "Om svundne Tid har Erindringen Sang".

Hermed var der indledt et forhold mellem de to hovedpersoner, vores artikel drejer sig om, med Ingemann som producerende digter og Holst som udgiver, et forhold, som i denne omgang, for der fulgte mere, kom til at vare i fire år, eller så længe som Holst udgav sin "Nyttaarsgave".

"Nyttaarsgave fra danske Digtere" 1836

Samarbejdet omkring "Nyttaarsgave" for 1835 og modtagelsen af bogen har været så god, at Holst vendte tilbage den 13. oktober 1835 med en ny opfordring til Ingemann, hvor Holst indledningsvis peger på Ingemanns "Godhed og Velvillie" som årsag til, at "jeg ogsaa i Aar...vover at henvende mig til Dem i samme Hensigt". Han beder Ingemann åbne hans "rige poetiske Skatkammer og...meddeele mig et Par af dets Perler og Diamanter".

Det kunne Ingemann ikke stå for. Han leverede et par ædle sager: digtene "Omløberens Sang ved Forældrenes Dør" (med "Spillemand spiller paa Strænge" som 1. linje), og "Tumulten i Sjælen" (med "Det myldrer, det larmer, det runger" som 1. linje). Til det første digt havde Weyse endda sat musik, åbenbart på Holst's anmodning. Kompositionen blev indklæbet som et no-deark allersidst i bogen.⁵⁾

Den 20. december 1835 sendte Holst bogen med posten til Ingemann, idet han i et ledsagende brev udtrykte dette håb: "Maatte denne bringe Dem, den ældre Sanger og Mester, i Deres landlige Ensomhed en venlig Nytaars-hilsen fra den opblomstrende Poesi!". Endvidere håber Holst, at Weyses melodi vil vinde Ingemanns bifald.

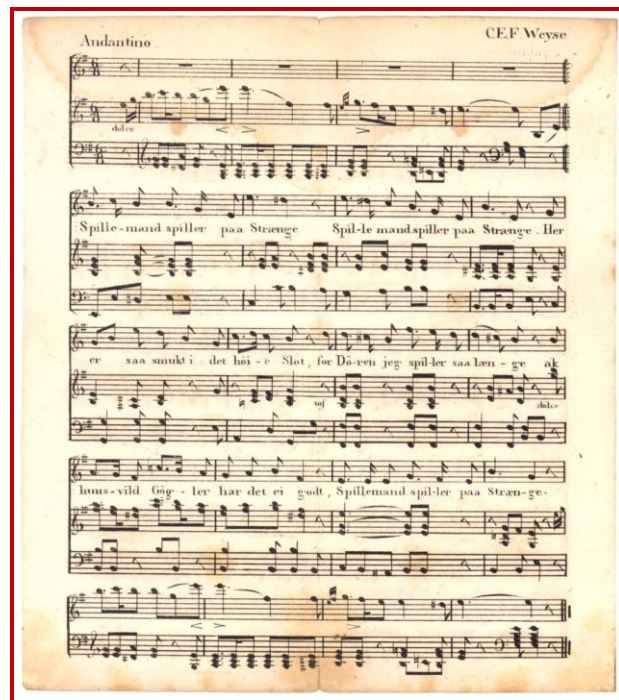
Til sidst beder Holst om at få Ingemanns mening om bogen at vide, når han har læst den. At Ingemann *har* skrevet tilbage til Holst og fremsat sin mening, ved vi fra det brev, som Holst sendte Ingemann næste år, den 30. september 1836.

Et digt fra helt anden side gjorde Ingemann gram i hu

I dette brev refererer Holst nemlig til, at Ingemann i et brev, sendt i mellemtiden, har givet udtryk for "Misfor-nøielse". Den går ikke på så meget forholdet mellem de to, men på, at Ingemann havde nedlagt protest imod et bidrag fra en tredje digters side. En

⁵⁾ Melodien er i den officielle værkfortegnelse for Weyse rubriceret under DF 101. Det er det første digt af Ingemann, som Weyse har sat musik til, men som bekendt ikke det sidste, jfr. mit lille indlæg andetsteds i Tankebreve.- Et eksemplar af 2. årgang med Weyses komposition beror i mit eje. Ingemann skriver i en note til *Omløberens Sang ved Forældrenes Dør*, trykt i *Folkedands=Viser og Blandede Digte* (1842), s. 95: "En genialsk gribende Musik af Weyse til dette Digt findes i Holst's Nytaarsgave for danske Digtere 2den Aargang".

meget intrikat affære, som ikke skal afsløres nærmere her, men gemmes til en anden god gang, men det skal dog med her, at digteren, det gik ud over, var Fr. Sneedorff-Birch (1805-69).

Weyses noder til Ingemanns *Spillemand spiller paa Strænge*. Bilag i Holst's *Nytaarsgave fra danske Digtere* (1836).

"Nytaarsgave fra danske Digtere" 1837

Da Ingemann har fået sin vilje og misfornøjelsen er overstået, så tør Holst atter ~ stadigvæk i nævnte brev ~ opfordre Ingemann til at yde bidrag til Nytaarsgaven for 1837: Ingemann skal "flette en Blomst i den Krands, som jeg, som sædvanlig, agter at bringe", og Holst vil "indestaa for, at intet giftigt Ukrud skal trænge sig forstyrrende ind i Krandsen og ødelægge dens Skjønhed og uskyldige Duft"; Holst er blevet klog af skade.

Ingemann blev igen repræsenteret med to digte. Det første er betitlet "Den døve Liremands Sang" (1. linje lyder: "Jeg dreier min Lire, men hører ei dens Spil"), og det andet hedder "Universets Politik" med "Solen er absolutistisk endnu" som 1. linje.

Af brev til Ingemann fra Holst af 16. december 1836, da bogen er udkommet, og som derfor ledsages af et eksemplar af bogen, fremgår det, at det var Holst's tanke, at Weyse på ny skulle sætte musik til et Ingemann-digt, nemlig "Liremandens Sang". Det blev dog ikke til noget, hvad der, som Holst hævder, hverken var hans eller Weyses skyld, men forlæggerens (C. A. Reitzel), "fordi det ifjor havde været ham for bekosteligt". ~ Det havde da ellers været sjovt, hvis Weyse havde lavet parafraser over lirekassemusik!

"Nytaarsgave fra danske Digtere" 1838

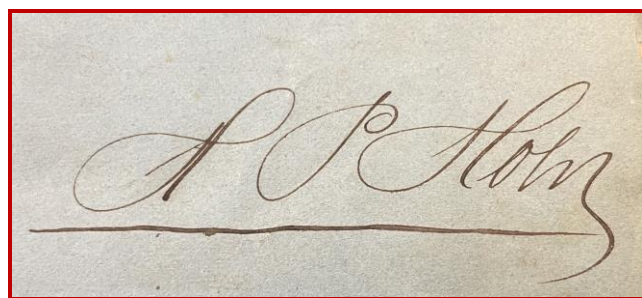
Desværre findes der ikke bevaret breve fra Holst i efteråret 1837, men det står fast, at kontakt har der været, for også i den fjerde årgang af Nytaarsgave, hvor Holst havde allieret sig med kollegaen Christian Winther som medudgiver, og som var særligt stor med sine lige knap 300 sider, bibeholdtes mønstret med to bidrag af Ingemann.

Det første digt har titlen "Opmuntring" og indledes med "Frygtens Hex omskaber en Myg", og det andet er kaldt "Den store Seilads" med "Der seiler den hen i Natten" som 1. linje, og særdeles kendetegnende for Ingemanns opfattelse af jordelivet, og hvad der sker efter døden, slutter dette digt med "Og ingen Sjæl forgaar".

Hermed stoppede samarbejdet mellem Ingemann og Holst ~ i denne omgang. Grunden var den simple, at Holst ikke længere ønskede at udgive flere "Nytaarsgaver". Ingemann kunne vel være tilfreds med at have været "fast" bidragsyder. I alt kom der otte digte ud af det ~ smukke og tankevækkende, men de er stort set ukendte i dag.

Om Ingemann kom let til opgaverne ved at have nogle digte liggende færdige i skrivebordsskuffen eller måtte bruge tid på at skrive dem specielt for Holst's skyld, kunne det være lidt interessant at vide, men det bliver næppe nogensinde opklaret.

Havde Ingemann håbet på, at hans kontrafej ligesom i 1823 igen blev brugt som titelvignet, blev han skuffet! Den ære løb henholdsvis Chr. Winther (1835), Johan Ludvig Heiberg (1836), Carsten Hauch (1837) og Henrik Hertz (1838) med.

**Holst havde en smuk håndskrift.
Her er det fra en dedikation i 1854.**

Holst's gennembrud sidst i 1839

Lidt brutalt udtrykt, så var det for Holst et held, at kong Fr. VI døde den 3. december 1839. Det gav nemlig anledning til, at Holst ~ blandt et væld af andre forfattere, herunder Ingemann ~ skrev et "Mindeblad": "O, Fædreland, hvad har Du tabt, din gamle Konge sover", men netop det digt, også sat i musik af Weyse, slog virkelig an hos folk og banede vejen for et to-årigt stipendium fra Fonden ad usus publicos, så Holst fik råd til at foretage den klassiske uddannelsesrejse til Sydeuropa med Rom som hovedmål, som f.eks. Ingemann havde foretaget i 1818-19 og H. C. Andersen i 1833-34.

Inden vi lader Holst rejse, skal der lige gives plads til litteraturhistorikeren (og soraneren) H. Schwanenflügels vurdering af de mange episke mindeord om Fr. VI: "Hvor hengivne de

Danske vare deres gamle Konge, saa man, som bekjendt, ved hans Død; og man véd, at Digterne kappedes om at besynge ham. Heiberg, H. C. Andersen, Blicher og H. P. Holst skreve alle værdifulde Sørgekvad til hans Ære: Holst vandt Prisen; men Ingemanns var ubestridelig det bedste..."!⁶⁾

Vilhelm Marstrand: H. P. Holst
- tegnet i München 1840-41.

Holst's dannelsesrejse

I 1840 tog Holst afsted på sin store rejse, der først sluttede i 1842. På turen traf han bl.a. H. C. Andersen i München og igen i Rom - med Andersen som den bedste og meget morsomme kilde til det (jfr. hans dagbøger). Andersen rejste dog denne gang endnu længere væk, helt til Tyrkiet.

Efter sin tilbagekomst udgav Holst i 1843 - som Ingemann havde gjort det i 1820 med "Reiselyren" - en samling digte, inspireret af rejsen, under titlen "Ude og Hjemme", hvor han værdsætter "Landet, hvor Vellyden bor" og priser det "tonende Nattergalchor i Laurernes Skygge", men alligevel foretrækker "en simpel Sang, en Lyd fra

mit Fædrelands Kløvervang"⁷⁾. Lignende følelser satte Ingemann ord på i sit digt "Afsked med Italien", som han skrev i juli 1819 og publicerede i *Reiselyre* (1820).

"Ny Portefeuille" 1843

De to digteres samarbejde blev genoptaget et stykke inde i 1840'erne. Det var igen Holst, der tog initiativet. Det skete i et brev af 13. januar 1843, hvor Holst først udtrykker, at han gerne vil give "et lille Afdrag paa sin Gjæld" til Ingemann. Det gør han ved at fremsende et eksemplar af sit nye tidsskrift "Ny Portefeuille".⁸⁾

Holst kan dog ikke undslå sig for at stifte ny gæld ved at anmode Ingemann om også at skrive til dette tidsskrift "en lille Fortælling".

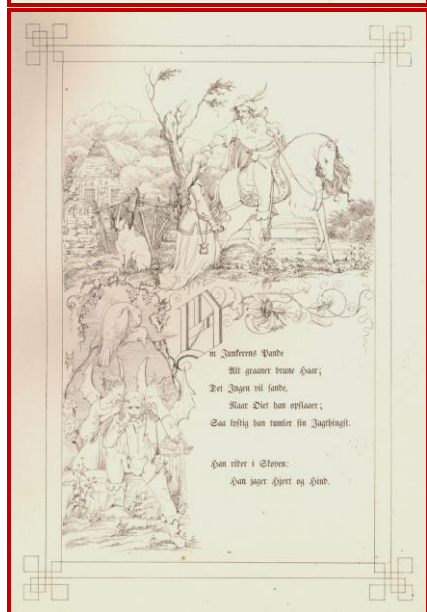
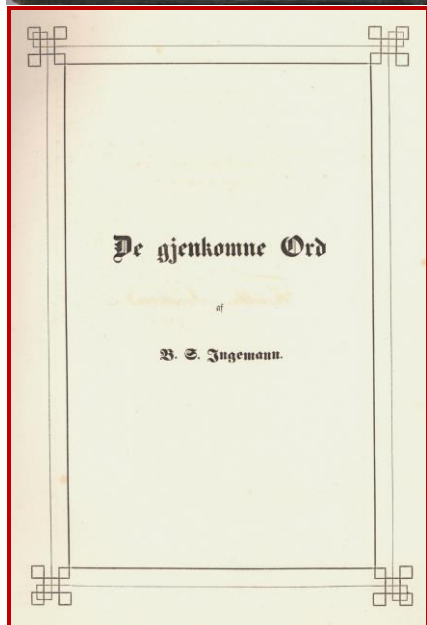
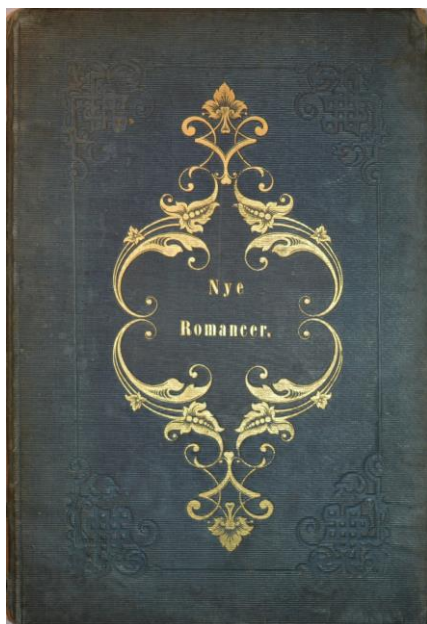
Holst's brev udmærker sig ellers derved, at han giver Ingemann en førstehandsberetning fra premiéren på Det kgl. Teater aftenen før på August Bournonvilles ballet "Erik Menveds Barndom", der som almindeligt bekendt havde Ingemanns roman af samme navn som forlæg. Balletten gjorde "en stormende Lykke", hvad der for Holst at se, fortæller han Ingemann, var "et kjært Beviis paa, hvor populaire Deres Romaner ere blevne".

Det var meget venligt skrevet af Holst, men om det var, fordi Ingemann var fornærmet over, at han ikke var blevet opfordret, før "Ny Portefeuille" var begyndt at udkomme, eller hvad årsagen end var, så viste han ikke interesse i at medvirke i Holst's nye projekt.

⁷⁾ Cit. fra digtet "Hjemkomsten" i Ude og Hjemme, 3. udg., København 1872, s. 326.

⁸⁾ "Ny" kommer sig vist af, at Holst i 1835 havde lavet digtet "Portefeuillen". Holst lovede at sende de følgende numre af tidsskriftet; det udkom hver søndag.

⁶⁾ Cit. fra H. Schwanenflügel: Ingemanns Liv og Digting, København 1886, s. 354.

Nye Romancer af Oehlenschläger, Ingemann, Hauch, Aarestrup og Holst. Udgivne af H. P. Holst. Kbh. 1843.

Heri forekommer Ingemanns De gjenkomne Ord første gang.

"Ny Portefeuille" blev noget af en kuldsejler for Holst, for han var kun redaktør af det for det første binds vedkommende, d.v.s. 1. kvartal af 1843. Holst begrundede sin tilbagetræden i tidsskriftets nummer for søndag 26. marts 1843 med, at han "ikke opnåede et samarbejde med de forfattere, han havde håbet på ville medvirke som bidragydere".⁹⁾ Så Ingemann var ikke ene om at undslå sig. Boykotten, for det kan man vel roligt kalde det, af Holst fortæller derfor mere om Holst end om f.eks. Ingemann.

Ingemanns romance "De gjenkomne Ord" i "Nye Romancer" 1843

Derimod havde Holst mere held i sprøjten angående en anden udgivelsesidé. Det var en plan, der omfattede den særlige genre, der i samtiden hed "romancer" eller "romanzer". Den sidstnævnte version foretrækkes af litteraturhistorikere i dag, men det føler jeg mig ikke forpligtet af.

Genren har sine rødder i den spanske renæssance, men fik et dansk præg, da den blev opdyrket her i landet i sidste halvdel af 1700-tallet og blev holdt i hævd langt op i 1800-tallet.

I Danmark havde romancerne deres rod i vore middelalderlige folkeviser, så indholdet kunne motivisk være præget af middelalder, men ikke nødvendigvis.¹⁰⁾

⁹⁾ Se: www.arkivet.thorvaldsensmuseum.dk/personer/ny-portefeuille-redaktoererne-ved. Tidsskriftet fortsatte efter Holst med andre redaktører til udgangen af 1844.

¹⁰⁾ Se Lis Møller m.fl.: *Middelalderisme i dansk romantisk litteratur*, Aarhus 2023, s. 336. Her bringes den nyeste definition på romancen eller romanzen: "Romanze er et strofisk, episk-lyrisk kunstdigt, ofte, men ikke nødvendigvis, med et stærkere lyrisk islæt end de "rigtige" folkeviser." Det er en definition, der i slående grad lægger sig op ad den formulering, som Ingemann brugte om sit digt "Holger Danske": det var nationalpoesi holdt i en "lyrisk-episk-dramatisk" form.

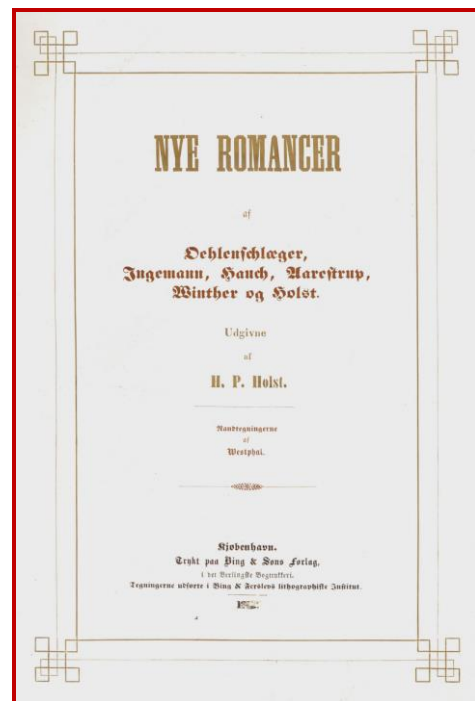
I 1832 havde Holst, som vi har set det, håbefuldt beskæftiget sig romanceskrivning, en interesse, som i høj grad deltes af Christian Winther, som i 1836 var udgiver af "Hundrede Romanzer af danske Digtere", en digerantologi med danske digte fra 1700-tallet og frem til 1836.

Holst's nye romance-udgivelse blev ~ med kun seks bidrag i alt ~ et bogstaveligt talt tyndt værk, sammenlignet med Winthers, men det er jo kvaliteten, der tæller, og med poetiske koryfæer som Adam Oehlenschläger, B. S. Ingemann, Carsten Hauch, Emil Aarestrup, Chr. Winther og H. P. Holst selv kunne det ikke gå helt galt.

Ja, Ingemann var igen med i en antologi med Holst som udgiver. Hvordan det kom i stand, ved vi ikke, for der er ikke bevaret kilder til belysning af det, men mon ikke Holst endnu en gang skriftligt har bedt om og fået Ingemanns accept hertil?

Ingemann, der før havde skrevet romancer, ikke mindst i den patriotiske digtcyklus "Holger Danske" fra 1837, foldede nu nogle dramatisk-erotiske tanker ud i en romance på ikke mindre end 21 strofer. Den er betitlet "De gjenkomne Ord", og dens 1. linje lyder: "Om Junkerens Pande alt graaner brune Haar".¹¹⁾

Hvor vi ikke i forbindelse med Nyt-aarsgaverne har kigget på anmeldelser af dem i aviser og tidsskrifter, vil vi her fremdrage den kritik, som blev fremsat i og af den ret unge avis "Fædrelandet".

Titelbladet til Holst's *Nye Romancer* fra 1843

Den 14. december 1842 kunne man i "Fædrelandet" læse en anonym artikel om forholdet mellem kunst og industri og forholdet kunstarterne imellem, hvor det er blevet mere almindeligt end før, at den ene kunstart hjælper den anden til at få større opmærksomhed. Som eksempel bruges digtet, hvis virkning øges ved at blive sat i musik, og "Tegneren yder det fortællende og beskrivende Digt sin Bistand, saa at Situationerne træde tydeligere og bestemtere frem for den koldsindige Læsers Phantasi." Det er "et virkeligt Fremskridt", og "ethvert lykket Foretagende i disse Retninger bør paaskjønnes og understøttes", fremhæves det. Men her bringes så Holst's "Nye Romancer" på bane ~ som et foretagende, der går i uheldig retning:

"Vi forsømme derfor ikke at henlede Opmærksomheden paa 6 "Nye Romancer", udgivne af H. P. Holst, med Randtegninger af Westphal, som nylig ere udkomne paa den i de senere Aar meget entreprenante Bingske Konsthannels Forlag. Randtegningerne ere særdeles vel udførte: nogle af Digtene

Se Bernhard Sev. Ingemann: *Tilbageblik paa mit Liv og min Forfattervirksomhed fra 1811-1837*, København 1863, s. 57.

¹¹⁾ Bragt af Holst som romance nr. 2 i det upaginerede værk. Romancen er illustreret med en randtegning af kunstneren Fr. B. Westphal (1803-44). Om "Holger Danske" se Ingemann: *Tilbageblik*, s. 57, og H. Schwanenflügel: op. cit., s. 355.

synes os derimod at staae i et noget underordnet Forhold til disse, saa at Forziringen næsten tager sig som Hovedgjenstand og Romancen som en oplysende Note, istedetfor omvendt. Dog maae vi herfra undtage Christian Winters "Sangeren Simonides" og Emil Aarestrups "Paa Klinten", der ere meget smukke."

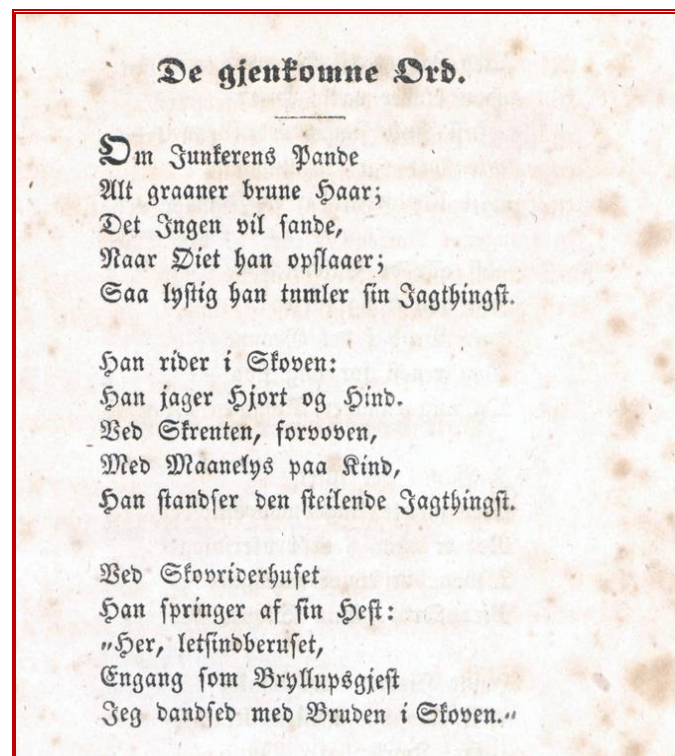
Bortset fra den hårde, og synes jeg for hårde, dom over balancen mellem illustration og tekst, rammer skribentens kritik af indholdet på indirekte vis bl.a. Ingemanns og Holst's bidrag.¹²⁾ Ingemann har nok i sit hjem i Sorø skumlet over det.

Holst's nye antologi faldt dog åbenbart i så god jord, hvad nok ikke alene skyldtes Ingemanns medvirken, men nok så meget de andres, så at romancerne blev "oversatte paa Tydsk af A. v. Gähler."¹³⁾

Først skal det afklares, hvem Gähler var. Her gælder, at man kan sætte ham lig med Christoph Adolph Herman von Gähler (1807-1898), der i 1843 var ansat som fuldmægtig i Rente-kammeret og på baggrund af tysk blod i årerne og en barndom i Rendsborg var ferm til tysk.¹⁴⁾ Dernæst kan man spørge, hvornår, hvor og hvordan oversættelsen udkom? Var det en selvstændig bog eller en del af et større værk?¹⁵⁾

Dog synes det, som om værket "Nye Romancer" på et senere tids-

punkt er gået i glemmebogen, så meget, at det er gået under Kristian Nielsens radar, da han lavede det meget grundige forarbejde til den imponerende oversigt over Ingemanns værker, der udkom i 2006. Dermed ikke sagt, at Ingemanns romance som sådan ikke figurerer i oversigten, for det gør den.¹⁶⁾

"De gjenkomne Ord" er også gengivet i Ingemanns *Samlede Skrifter*, 4. afd. bd. 8. *Romanzer, Sange og Eventyrdigte* (1845), s. 269-272. Her er kun de første tre strofer afbildet.

Vurdering af det indbyrdes forhold

Med "Nye Romancer" var det åbenbart slut med samarbejdet mellem Ingemann og Holst. Et brev fra Ingemann til Holst, dateret den 1844, der kunne give oplysninger om deres indbyrdes

¹²⁾ *Fædrelandet* nr. 1089 = 14. december 1842, sp. 8743-44.- Avisen var de nationalliberales talerør. Kritikken kan stamme fra digteren Carl Ploug (1813-1894), der på dette tidspunkt var medudgiver af avisen.

¹³⁾ Erslew: op. cit., s. 688.

¹⁴⁾ Se Erslew: op. cit., s. 541; <https://finnholbek.dk/getperson.php?personID=163093&tree=2>.

¹⁵⁾ En eftersøgning via nettet med bistand fra Ann Furholdt Pedersen, SAB, bar ikke frugt. Således synes end ikke Det kongelige Bibliotek at ligge inde med et eksemplar. Håbet beskæmmer dog ingen!

¹⁶⁾ Se Kristian Nielsen: *Bibliografi over B. S. Ingemanns Forfatterskab*, udg. af B. S. Ingemann-Selskabet som bind 7 i selskabets skriftserie, København 2006, s. 434, 1. sp. KN's kendskab til digtet beror på, at det kom med i Ingemanns *Samlede Skrifter*, 4. afd., bd. VIII, afsnittet "Digte fra 1842-45", der udkom i København sidst i 1845, hvor det er gengivet på s. 269-272, og om hvilke digte Ingemann selv skriver, at de "ere for største Delen tilforn utrykte" (se første side i "Forerindring"), men det gælder altså ikke "De gjenkomne Ord"; en henvisning til den første publicering bringer Ingemann imidlertid ikke.

forhold ovenpå ”Nye Romancer”, er tilsyneladende forsvundet, forhåbentligt dog kun for en stund.¹⁷⁾

Nogenlunde sådan må Ingemann have set ud, da han korresponderede med Holst. Billedet er malet af Johannes Jensen (1811-1873) omkring 1840. Privateje.

Der kan naturligvis fra og med 1844 og de mange år frem til Ingemanns død i februar 1862 være foregået et og andet mellem dem, men brevvekslingen mellem de to synes at være helt ophørt i 1844, og f.eks. brevvekslingen mellem Ingemann og Andersen rummer ingen oplysninger i den retning.¹⁸⁾

¹⁷⁾ Brevets eksistens er dokumenteret i Louise Arnheim og Lena Kristensens ”Registrant over B.S. Ingemann og Lucie Ingemann, f. Mandix papirer og bøger i offentlige samlinger” (sådan står der ordret på titelbladet (sic!)), Håndskriftsamlingens arkivregistratur nr. 3, udg. af Det kgl. Bibliotek 1992, s. 52. Iflg. angivelse her beror brevet på KB, men her har man ikke kunnet spore det pr. marts 2024. På forespørgsel har Sorø Akademis Bibliotek medio marts 2024 udelukket, at brevet skulle tilhøre det. (Registranten rummer desværre en del faktuelle fejl, så mit håb var, at henvisningen til KB var en fejltagelse. Det må derfor konkluderes, at brevet ligger fejlplaceret i KB’s arkiv for en skønne dag at dukke op).

¹⁸⁾ Se Kirsten Drejer: op. cit., bd. I og bd. II (begge Kbh. 1997) samt bd. III (Kbh. 1998).

I sit ”Tilbageblik paa mit Liv og min Forfattervirksomhed fra 1811-1837”, som Ingemann nedfældede i 1837, men ikke kom på tryk før langt senere¹⁹⁾, kunne Ingemann have omtalt sin kontakt med H. P. Holst til og med 1837, men gør det ikke, og i de kendte, biografiske værker om Ingemanns liv og/eller digtning ved Jens Nørregaard (1886), H. Schwanenflügel (1886), Richard Petersen (1889), Kjeld Galster (1922), Frederik Rønning (1927) og Carl Langballe (1949) nævnes enten Holst slet ikke, eller som i tilfældet med Schwanenflügel kun så perifert, at det ikke har egentlig relevans for vort emne.

Meget symptomatisk er det, at ved netop Ingemanns død i 1862, hvor det ellers myldrede frem med mindedigte i aviserne og på anden vis, ja, der er Holst ikke blandt forfatterne²⁰⁾, hvorimod f.eks. H. C. Andersen både i levende live fik tilegnet flere digte af Holst, både i 1843, 1850 og 1873, og ved sin død i 1875 tillige et mindedig.

Holst døde den 2. juni 1893 i København, 81 år gammel. Han ligger begravet på Holmens Kirkegård, for han var jo via Søkadet-akademiet knyttet til flådens verden.

Min samlede konklusion må blive, at relationerne mellem vore to digtere bestod, så længe Holst havde bud efter Ingemann til egne formål, og det blev da til alt i alt knap ti års samarbejde og kontakt pr. brev; de to digtere har næppe på noget tidspunkt mødt hinanden personligt.

¹⁹⁾ Udgivet efter Ingemanns død af J. Galskjøt, København 1863. Slotspræst Galskjøt var slægtning til Lucie Ingemann.

²⁰⁾ Fremgår indirekte af Kristian Nielsen: op. cit., og det er bekræftet af denne mundtligt primo marts 2024.

Ingemann havde mange venner, både jævnaldrende og yngre²¹⁾, men i Ingemanns på venner så rige liv har Holst kun været en parentes ~ selv om de havde meget til fælles. En sandsynlig årsag er, at Holst lå mere på linje med åndspersoner som Adam Oehenschläger, Chr. Molbech og J. L. Heiberg, end Ingemann brød sig om. Ikke mindst var Molbech og Heiberg til tider hårde kritikere af Ingemanns værker.

Holst's gravmæle på Holmens Kirkegård.
Foto: Thorvaldsens Museum.

Sigende for Ingemanns evne til at optage yngre fæller i sin kreds, når blot eventuelle divergenser ikke var for store, er hans bekendtskab med Frederik Barfod, der var født samme år som Holst og som denne henvendte sig til Ingemann som studerende; det skete i året 1836. Det blev til et livslangt venskab, men det er en helt(?) anden historie.

Vores udbytte

Ja, dette var så en længere historie uden rigtig substans, hvis jeg selv skal sige det, men for nu som lovet indledningsvis at afsløre anledningen til at bruge tid og kræfter på denne redegørelse, så er det sådan, at det traf sig, at jeg tilbage i 2022 faldt over et eksemplar af Holst's "Nye Romancer" på et af de hollandske bogudsalg, som hyppigt afvikles i København!

Hvad jeg tænkte, da jeg stod med værket i hænderne, var, at det var noget særligt, noget ganske sjældent. Og når Ingemann optrådte i det, måtte jeg bare have det. Jeg vil indrømme, at jeg en overgang troede, at det var et hidtil ganske ukendt digt af Ingemann. Så sensationelt var det dog ikke. Først for nylig, da jeg konfererede med Kristian Nielsen om sagen, blev jeg klar over, at der dog var tale om en lille sensation: det var et hidtil ukendt førstetryk til Ingemanns "De gjenkomne Ord"!

Det er bestemt ikke nogen stor landvinding i Ingemann-forskningen, at vi nu hermed har fået kendskab til førstetrykket, men dog en ny, lille brik til vores viden om, hvorledes Ingemann fik udbredt sine arbejder. Og så er den viden kun opnået ved ren og skær tilfældighed: udbyttet af en bogjagt i 2022.

Men nu er signalet givet til en ny bogjagt: den tyske oversættelse af "Nye Romancer"!

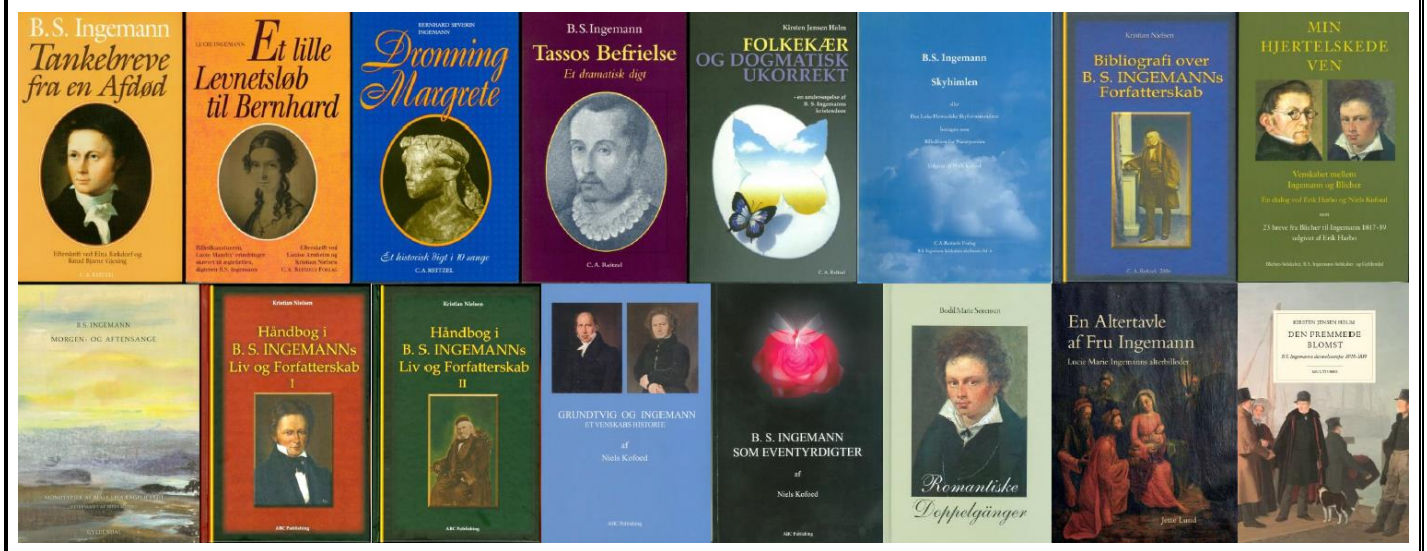
Endelig har udarbejdelsen af denne historie fremdraget et par små apropos'er til de to store Ingemann-relaterede jubilæer i år: dels 200-året for Ingemanns historiske romaner, dels 250-året for Weyse, og det udbytte er jo heller ikke så ringe endda!

²¹⁾ Jfr. J. Galskjøt i "Efterskrift af Udgiveren" til Ingemanns *Tilbageblik*, København 1863, s. 96.

De to kronikører, Helge Torm og Johan de Mylius, ved selskabets møde i Sorø 26. maj 2024.
Læs artiklerne *B. S. Ingemann og digterkollegaen H. P. Holst* og *Don Juan til Hest*.

Selskabets Skriftserie

Ingemann-Selskabets Skriftserie tæller 16 bind. De er udgivet i perioden 1995-2023. Flere er udsolgt, men de resterende sælges billigt eller gives væk ved nogle af selskabets arrangementer. Er man interesseret i at købe, kan man henvende sig til Kristian Nielsen under møderne. ~ Det er fortsat muligt at bestille bøger via hjemmesiden: ingemann-selskabet.dk. Selskabets nyeste bog i skriftserien, Kirsten Jensen Holms *Den fremmede Blomst. B. S. Ingemanns dannelsesrejse 1818-19* (2023), koster kr. 150,-

Skitsebogen

Som tidligere nævnt her i Tankebreve er der i alt 129 indførsler i Lucie Ingemanns Skitsebog. Flere af dem har vi efterhånden bragt, og her er en håndfuld mere, som kan få interesserede til at stille spørgsmål, ikke bare om Lucie Ingemanns egne bidrag, men om flere af de kunstnere, der har foræret Lucie Ingemann tegninger. Denne gang bidrager Hans Harder (1792-1873), en ukendt "Pedersen" samt Johan Christian Clausen Dahl (1788-1857).

Under den første tegning står blot Harder. Hans Harder (1792-1873) var tegnelærer på Sorø Akademi samtidig med Ingemann, der underviste i dansk sprog og litteratur. I midten en tegning, hvorunder Lucie Ingemann blot har skrevet "Pedersen". Hvem mon denne er? Th.: "13 [?] Juni 1826 Håndtegning af Dahl": Johan Christian Clausen Dahl (1788-1857).

Til venstre et lille maleri af Lucie Ingemann forestillende ukendt mor og barn. Lucie Ingemann benyttede ofte små detaljer i sine altertavler, som tillige var udgivet selvstændigt, men dette synes ikke at være tilfældet her. Hvem personerne er fremgår hverken af for- eller bagside. Rammemål: 17,5 x 21,5. Privateje (slægten Fenger). Til højre foto af den andrende Lucie Ingemann. Ukendt fotograf, men muligvis Hans Frederik Georg Hansen (1824-1890), som havde atelier i Sorø fra ca. 1865, se også bagsiden af *Tankebreve*. Tilhører Sorø Museum.

Don Juan til Hest

"Fascination af forførereren er ikke ligefrem det, man ville forvente af den fredsommelige Ingemann. Men, som man siger: det stille vand, den dybe grund..." skriver Johan de Mylius indledningsvis i denne artikel, som skal ses i forlængelse af Helge Torms artikel "B. S. Ingemann og digterkollegaen H. P. Holst".

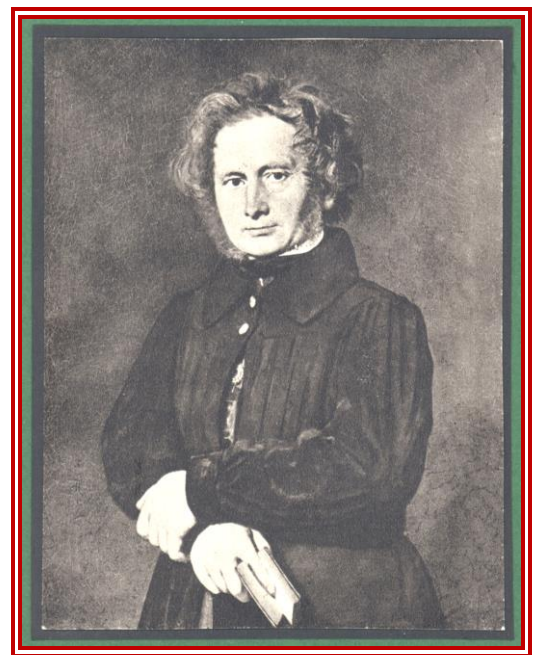
To gange har Ingemann digtet over Don Juan-temaet. Mest kendt er nok hans behandling af temaet i gengangerhistorien "Niels Dragon" fra samlingen *Nye Eventyr og Historier* (1847). En gyserhistorie, hvor handlingsmønstret til dels er kopieret efter Mozarts opera *Don Giovanni*, men hvor gengangeriet som sådant er mere skæg end skræk¹).

Ukendt er det derimod, at Ingemann 4 år tidligere gik tæt på forførereren i et fortællende digt, "De gjenkomne Ord", som Helge Torm har fundet frem²). Det blev første gang publiceret i H. P. Holsts antologi, *Romanzer* (1843) og senere optaget i Ingemanns Samlede Skrifter, hvor det siden da har ført en skyggetilværelse.

Ufortjent, må man sige, for digtet er ganske originalt både set i sammenhæng med genren "romance", som er en yndlingsdigtgenre i Guldalderen, og set i forhold til de udbredte forestillinger om Ingemann som digter.

Genren var importeret fra tysk litteratur, hvorfor man dengang skrev "Romanze", som tyskerne gjorde det, og ikke den franske form. I Oehlenschlägers debutsamling *Digte* (1802-/03) bar den første ud af bogens tre

hovedafsnit titlen "Romanzer" (selv om ikke alt, hvad der stod dér, burde kaldes romancer, f.eks. ikke "Guldhornene"), men allerede før Oehlenschläger (og Staffeldt) var genren dukket op i dansk litteratur sidst i 1700-tallet, bl.a. hos Johs. Ewald³).

B. S. Ingemann (1789-1862) efter C. A. Jensen (1792-1870), 1845. Udklip.

I form og genre placerer Ingemanns digt sig midt i strømmen af fortællende digte, som Guldalderen yndede dem. Men indholdet går lige til kanten af, hvad tiden (den sene ende af den borgerlig-romantiske Biedermeier) kunne tåle. Tiden - eller rettere dens unge læserinder, for det var dem, der læste poesi.

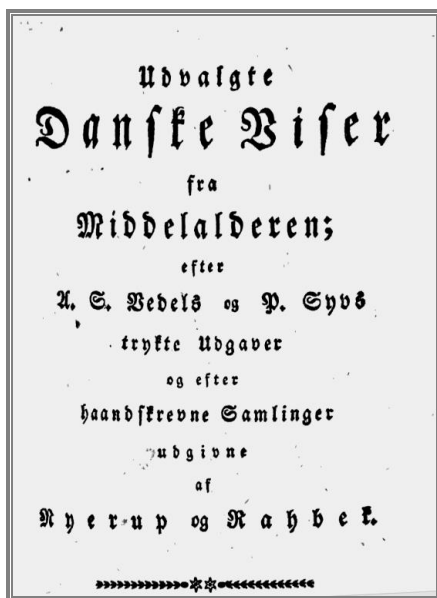
Handlingen i digtet, som ellers begynder harmløst nok, bevæger sig

¹) Om Ingemanns prosahistorier med genganger- eller spøgelsesmotiver se kapitlet "Sælsomme fortællinger" i min bog *Elleskovs mysterier og andre udflugter i dansk litteratur* (2022), heri om Ingemann s. 165-186.

²) Se Helge Torms artikel *B. S. Ingemann og digterkollegaen H.P. Holst* tidligere i bladet.

³) Se min efterskrift til den tekstkritiske udgave af Oehl.s *Digte* (DSL og Gyldendal) 2019.

ud til kanten af en mulig incest-situation. Et tabuemne i den borgerlig-moralsk-kristelige periode, hvor man forventede duft af folkeviser og ung, uskyldig kærlighed, ikke mindst i den tidens så udbredte og yndede lyriske genre, romancen, som blev dyrket af talrige forfattere, ud over Ingemann selv blandt mange andre af Baggesen, Staffeldt, Oehlenschläger, Grundtvig, Poul Martin Møller, Christian Winther, H. C. Andersen o.s.v. Fortællende digte med lyrisk indslag skrevet i efterfølgelse af de middelalderlige folkeviser, som digterne kunne gribe til i Abrahamsen, Nyerup og Rahbeks fornyede og forøgede udgave i 5 bind 1812-14: *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen; efter A.S. Vedels og P. Syvs trykte Udgaver og efter haandskrevne Samlinger*. Romantikkens og efterromantikens litterære guldgrube, som de alle øste så rigeligt af. I sprog, form og motiver. Også Ingemann.

Titelbladet til *Udvalgte danske Viser...*

Ingemanns fortællende digt er sløret. Det lægger ud i den "ridder-stil", man kunne forvente fra f.eks. Chr. Winthers populære *Træsnit* (1828).

I åbningsscenen tumler junkeren lystigt sin jagthingst. Endnu ved natte-

tide jager han hjort og hind, indtil han når et skovriderhus, hvor han springer af hesten. Hans brune lokker er nu grånende, men for tyve år siden har han været på dette sted som gæst ved en bryllupsfest, men ikke kun gæst, han har danset med bruden og forført hende ~ eller snarere voldtaget hende. Pigen er død, hyldetræet ved gærdet er et mindernes og dødens symbol, og nu ved gensynet med stedet lyder pigens klage fra dengang gennem blæsten. De samme ord med den tillid, hun viste ham, og som han svigtede. Hun har troet på hans ord som faderlige, men grædt, da han voldtog hende.

Alt det lyder igen for ham nu i den natlige scene i skoven, men den pige, han nu griber ud efter, er ikke den, han for tyve år siden forførte. Det er den dødes datter, og han er uforberedelig på samme sti igen. Men da han hører ordene fra datterens mund, bliver han klar over, at fortiden har indhentet ham. Han var indtil dette punkt parat til at gentage sin forbrydelse mod sit eget barn med den døde pige. Det får ham til at vågne op og flygte ~ ikke til at omvende sig, men til at besinde sig, idet han tilråber datteren, at hun skal arve hans gods, når han er død.

Digtet er ikke så direkte i sin tale, som gengivelsen her. Det står sløret, hvem han taler med ude i skoven, det står uklart, om det er den døde, hvis stemme genlyder på gerningsstedet, eller om det er hans egen længe skjulte erindring, der taler fra det ubevidste, det står uklart, om han selv er levende eller en genganger fra fortiden.

Temaerne voldtægt og incest er til stede, men de er pakket ind i gådefulde antydninger, som læseren selv må finde vej i. Der er langt fra tidens troskyldige kærlighedshistorier i folkevi-

sepasticherne til denne kriminalhistorie, der ~ hvis den ellers havde været skrevet som en prosafortælling ~ kunne have været at finde blandt Ingemanns eventyr og gyserhistorie.

En romance (ordet romance betød, ligesom ordet romantik, noget med en aura af ridderatmosfære og middelalder ligesom den poetiske middelalder, Ingemann besvor i sine store romaner), men alligevel ikke.

Det samme gælder den strofiske form: Den har klang af folkevisen, men digtets metrum er et andet: i stedet for de fleste folkevisers vekslen mellem 4 og 3 trykstærke stavelser i henholdsvis første og andet vers og igen tredje og fjerde [vers lig med linie i strofen], er der her en vekslen mellem 2 og 3 trykstærke i de samme linier. Det giver digtet en urolig, dramatisk fremadstormende bevægelse, der passer godt til det drama, der skildres.

De 21 strofer slutter alle med en femtelinie uden for rimfølgen. Der er ikke tale om et omkvæd som i folkeviserne, for hver eneste femtelinie er en individuel konklusion på den strofe, den afslutter.

Digtet får derfor ikke den lyriske grundtone, der gennemtrænger og sammenbinder folkevisen og dens efterligninger. Digtet er handlingsmæssigt og moralsk pointeret. Hver strofe lukker med sit eget smæk.

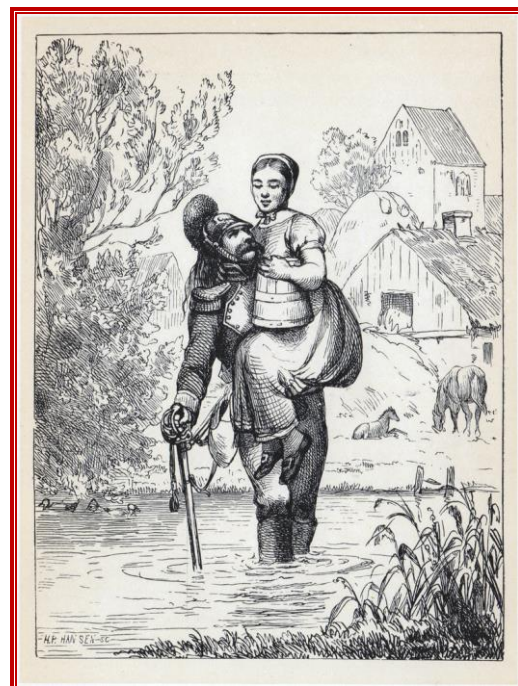
"De gjenkomne Ord" *ligner* folkevisepasticherne, "Romanzerne", som man kaldte dem med et lån fra tysk. Men det er en mere kompleks og sløret efterkommer af den romantiske genre. På den måde tilhørende den periode i 1830'erne/1840'erne, som tidens forfattere selv benævnte med det psykologiserende og problematiserende begreb

"det interessante" (jvf. bl.a. Søren Kierkegaard og H. C. Andersen).

Interessant nok er Ingemanns digt fra samme år som Kierkegaards litterære øvelser over Don Juan-temaet i *Enten - Eller*, æstetikerens lovprisning af Mozarts opera *Don Giovanni*, og romanen om den udspekulerede, læs: fortænkte, forførerfigur i *Forførerens Dagbog* (1843). Tidens fascination af Don Juan⁴⁾ havde kun tre år tidligere fået sit mest omfangsrige udtryk i Thomasine Gyllembourgs fortælling eller roman, *Een i Alle* (1840), hendes forsøg på at redde forføreren ind under idealismens skjold: Forføreren er i hendes version en vildfaren, dyrker af det platoniske ideal, idet han livet igennem i alle de skiftende kvinder har søgt den ENE...

Her er Ingemann ude i et helt andet ærinde, moralsk i dommen, men ude ved grænsen af det anerkendte og tilladte.

Johan de Mylius

Ridderligt ser det ud: Fra Christian Winthers *Træsnit med Tegninger af Danske Kunstnere*, her af Otto Bache Kbh. 1907.

⁴⁾ Emne for Niels Barfoeds disputats fra 1978: *Don Juan ~ en studie i dansk litteratur*.

Lidt Billednyt

Med "Billednyt" menes, at billederne ikke har været bragt i Tankebreve tidligere. Vi bringer stort set kun historiske billeder - og kun få aktuelle.

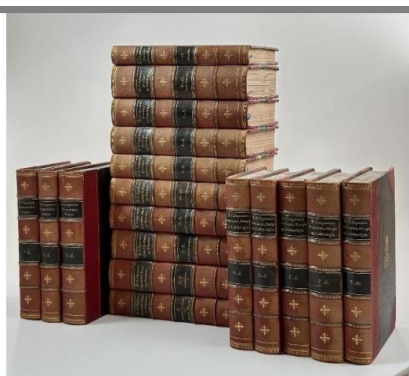

[870543] INGEMANN, BERNHARD SEVERIN.

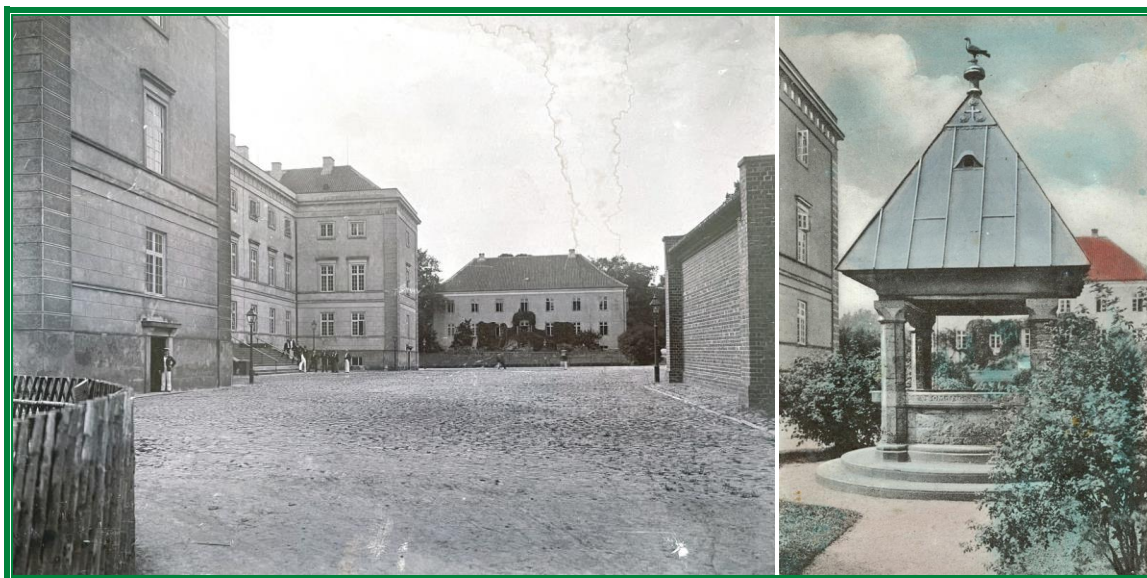
Bernhard Sev. Ingemanns Samlede Skrifter.

40 dele indbundet i 18 bind. C.A. Reitzel, København 1853-74. Smukke samtidige uniforme halvbind af rødbrunt kalveskind med rygforgyldning og Christian X's kronede superexlibris på forpermen. Exlibris (kong Christian X). Stød på øverste kapitæl på bind 3. **DKK 3500**

* Herligt sæt med kongelig proveniens af den samlede udgave af Ingemanns værker, opbygget af dele af henholdsvis første, anden, tredje og senere udgaver. Sættet består af: Dramatiske Digte 1-6 (Anden Udgave, 1853), Historiske Digte og Romaner (Tredie Udgave, 1875-64), Eventyr og Fortællinger 1-13 (Anden Udgave, 1860-64). Romaner, Sange og Eventyrdigte 1-10 (Anden Udgave, 1863-64).

Tv.: Herluf Jensenius' (1888-1966) tegning af Ingemann fra 1947 foran kontoret til SALMEBOGS-UDVALGET. Ingemann ser noget betuttet ud, måske fordi det er uvist for ham, hvor mange salmer han får med i den nye, autoriserede salmebog i 1953 (som var den 14. i rækken af autoriserede salmebøger siden Reformationen i 1536). Privateje. Th.: Ingemanns Samlede Skrifter i flotte bind; tilsvarende kommer jævnligt til salg på internettet.

Tv.: Sorø Akademi før Fraterbrønden kom til i 1912. På bagsiden står: "Har tilhørt rektor Hoff [ø: Bartholomæus Hoff (1840-1912), konstitueret lærer ved Sorø Akademi fra 1867, red.]; Modtaget fra frøken Else Johansen 8.4.1948". Billedet tilhører nu Sorø Akademis Bibliotek. Th.: Håndkoloreret foto af Fraterbrønden fra 1940'erne.

Ingemanns autograf på omslaget af Kong Erik og de Fredløde... Forkortet og tilrettelagt af Redaktør Ove Brusendorff. Med Illustrationer af J. Nørretranders. Kbh. 1943.

Dugdråben og Døgnfluerne

Redaktionen har modtaget nærværende artikel af Birger Hansen, som flere vil kende som en af pianisterne fra vores møder. Birger Hansen har været i musikbranchen i 30 år, hvor han, udover at importere og distribuere musik, også har været producer på flere indspilninger, herunder adskillige Ingemann-sange i serien "Den danske sangskat", som han har udgivet i samarbejde med Bo Holten, men han er også pensioneret lærer og levende optaget af Ingemanns filosofi.

Året 2024 har "religiøst" stået i Grundtvigs tegn i Danmark. TV-serien om hans liv og virke blev set af rigtig mange. Skulle man lave en tilsvarende serie om hans samtidige og gode ven B. S. Ingemann blev den nok knap så "spændende" rent dramatisk. Men hvad Grundtvig var for kirken, det var Ingemann for folket.

Ingemann blev en af de mest betydningsfulde personer i dansk kultur-liv. Det var ham der med sine historiske romaner fik den danske bonde til at læse bøger. Det var ham der, med sit første eventyr "De underjordiske", inspirerede hans gode ven H. C. Andersen til at skrive eventyr. Det var ham der med sine smukke digte fyldte den danske sangskat med sange som alle har sunget og stadig synger. Ingen andre har bidraget så omfattende til denne skat. Ingemann-Selskabet har udgivet en liste med 710 melodier af 181 danske komponister til digte fra hans hånd. Hvilken anden digter kan slå den? At så mange komponister har kastet sig over hans digte skyldes at hans poesi er sublim. H. C. Andersen skrev:

Ved hans vugge stod Danmarks genius og poesies engel. De så igennem barnets milde blå øjne ind i et hjerte, der ikke kunne ældes i åringer: Barnesindet ville aldrig forsvinde. Han skulle blive en sjælden urtegårdsmand i poesies have i det danske land. Hvad han plantede, gror, thi det har sået rødder i folkets hjerter. Hans tale lagde toner i det danske sprog, hans fædrelandssind lægger kraft i sværdet.

Ingemann blev født i 1789 i Torkilstrup Præstegård på Falster og var yngste barn af den ansete rationalistiske provst Søren Sørensen Ingemann. Han havde en lykkelig og sorgløs barndom indtil han som 10-årig mistede sin far. Han flyttede derefter sammen med sin mor til Slagelse hvor han kom i Slagelse Latinskole, hvorfra han blev student i 1806. Pudsigt nok er der stadig den dag i dag en mursten i Latinskolens ydermur hvor den lille "slyngel" har efterladt en kradset autograf: "SEVERINUS".

SEVERINUS-Stenen ved Slagelse Latinskole. Er det mon Ingemann (der hed Severin til mellemnavn), der har sat sit aftryk her?

Ingemann begyndte at læse jura i København i 1806 men gjorde aldrig studiet færdig. Ti år efter faderens død mistede han sin mor og blev igen grebet af dystre følelser, tragiske stemninger og tanker om døden. Efter en tid uden faste indtægter fik han i 1817 et rejsestipendium hvor han i to år gennemførte en dannelsesrejse til Italien hvor han opholdt sig et år. I sine rejseerindringer skrev han:

Ved at stå ene på de høje bjerge, ved at se vulkaner og brusende strømme under den gamle, rolige stjernehimmel, hvor Karls-vognen pegede mod nord og min længsel

fløj med skyen mod fædrelandet, følte jeg i de mest blandede stemninger af henrykkelse og vemod enkeltlivets underfulde forhold til universet og dets evige bærer.

I 1822 blev Ingemann lektor ved Sorø Akademi hvor han forblev resten af sit liv sammen med sin hustru og store kærlighed, malerinden Lucie Mandix. Ægteskabet var harmonisk men barnløst.

Dan Turell, som besvimelede den første gang han i skolen sang Lysets Engel, var en stor beundrer af Ingemann. Han skrev i digtsamlingen "Lysets Engel", som udkom i anledning af 200 året Ingemanns fødsel bl.a.:

Disse sange er enestående, magiske, mirakuløse, visionære, sophistikerede, primitive, bevidsthedsudvidende og barnlige - på en gang.

Ingemann søgte og priste det guddommelige i naturen. Han troede ikke, i modsætning til vennen Grundtvig, på kødets opstandelse og var ikke som ham bundet til de kristne dogmer. Ingemann søgte det guddommelige fremfor kirken. Han omtaler kun sjældent Jesus. Han var hvad jeg vil kalde "kosmisk panteist". Vi stammer alle fra kosmos. Der findes ikke et eneste atom og molekyle i os mennesker og på vores jord som ikke stammer fra universets fødsel. Vi er alle stjernestøv. Gud er kosmos, universet og det som besjæler det liv vi alle er en del af. Et underfuldt og gådefuldt liv. Man behøver ikke se mange af de fantastiske naturprogrammer der vises på TV, før man må erkende at "livet" er underfuldt i dets ufatteligt mange afskygninger. Måske er der lige så mange livsformer på jorden som der er galakser i universet. Hvem ved? Ingemann skrev i et brev til H. C. Andersen i 1859:

Det er tilvisse en fattig verdensanskuelser, der i uendeligheden af verdener kun ser jordkloden beboet.

Holger Danskes sang om livet, "Jeg

så kun tilbage" slutter således:

Men når under solen ej sjælen hvad den vil, så er der andre sole og andre stjerner til. Og slukkes alle sole og stjerner engang, dog livets kilde springer, hvor evig den sprang.

"Sjælen" er det vigtigste begreb i Ingemanns digte. Der findes næppe et digt hvor begrebet sjæl ikke optræder. Og det er ikke kun sjæl i mennesker men i hele naturen. Fuglene som behersker rummet mellem jord og himmel er Ingemanns "muser" og optræder i utroligt mange digte, f.eks. "Den store tankeflugt":

Der flyver så mange fugle imellem himmel og jord. Selv i den allermindste fugl en tanke fra Gud henfor. Der farer så mange sjæle hver stund fra himmel til jord. Selv i den allermindste sjæl en underfuld verden bor. Guds tanker flyver som fugle, som sjæle farer de hen. Fra livets væld de spredtes ud; der samles de først igen.

Ingemann valgsprog var "In Deo Mundus". Verden er i Gud. Han var teokrat og troede på Gudsvælde.

Den eneste stormagt jeg tror på er Vorherre, skrev han. Jordelivet er en første begyndelse af det liv, der først gennem alle tilværelsens stadier skal udvikles i sin helhed. Det mindste liv forholder sig til helheden som dråben til verdenshavet. Solens billede er i dugdråben og i havet.

Digtet "Dugdråben" lyder:

Dugdråben blinker på rosegren, Den tindrer, den sitrer af glæde. I mindste dugperle klar og ren er verdenssolen tilstede. Sjæle er dråber på livets gren, De tindrer, de sitrer af glæde. I sjælens dugperle klar og ren, er verdensånden tilstede. Dugdråben blinker et øjeblik, men evig er guddomslivet. Den sjæl hvori Guds billed opgik, en evig verden blev givet.

Dan Turell skriver:

Hvis Ingemann var født i en anden tradition kunne han meget vel være blevet buddhist fordi også buddhismen begynder sin lære i naturen, hver gang.

I buddhismen er sjælens reinkarnation et vigtigt element. I Ingemanns digt "Farvel og Velkommen" aner man den evige livscirkel og "det evige liv".

Nødig sige vi "Farvel", men "velkommen" o, hvor gerne! Har vi rigtig kær en sjæl er den nær dog i det fjerne. Mødes blik mod blik ej mer, er de kære smil bortfløjne - blik og smil, som ingen ser, mødes dog med sjæleøjne. Morgensol! Genlys i kvæld! Ungdom! Lev i alderdommen! Ånden i hvert skønt "farvel" gemmer dog et skønt "velkommen".

Liv og død hænger for Ingemann sammen som en evig cirkel med sjælen som centrum. Man fornemmer gennem hele hans digtning ofte at han nærmest glæder sig til at nå det næste niveau i det evige sjæleliv. Vi lærte i skolen at mængden af materie i universet er konstant og opstod ved universets fødsel. Hvis mængden af materie er konstant, hvorfor skulle "mængden" af sjæl så ikke kunne være det? I et af Ingemanns sidste digte "Min rejsestund sig nærmer" hedder det:

Den verden jeg forlader var sjælens første trin. Til alle sjæles fader som bød os til sig ind. Det næste trin er større, det når til Paradis! Fra livets åbne døre der toner lov og pris. Der venter jeg dig komme i liflig morgenrød. Der verdens nat er omme, og der er ingen død!

Ingemann forholdt sig også til det verdslige. I en brevveksling med H. C. Andersen skriver han:

Unddragelse fra politik og krig er en af de store herligheder, jeg glæder mig til på den anden side af denne tilværelses hunde- og katte-periode, med dens hvalpe- og killinge-blindhed.

Når man betragter verden i dag må man erkende at det i den grad ligner verdens "nat" med krig, naturkatastrofer, forurening, sult og nød, mental elendighed osv. osv. Hvad ville Ingemann mon sige hvis han oplevede verden i dag? Måske ville han minde os om at vi skal

være glade for at vi trods alt er heldigere end døgnfluerne i al vor vores skrøbelighed. Og at vi skal vælge kærlighed frem for had. Han skriver:

Af kærlighed er jeg rigtignok en stor liebhaver, men verden har andet at gøre end at elske mig; sandt at sige, er der også måde med min kærlighed til den. Ved verden mener jeg naturligvis ikke her Guds skønne, herlige natur i og udenom mennesket, men dens maskaradebillede i tidsånd og modesmag.

Hans digt: "Der ligger en gåde"*) lyder:

Der ligger en gåde for hver mands blik, kun få den at tyde blev givet. De fleste fra vuggen til graven gik, men stedse en gåde blev livet: Hvorfra? Og hvorhen? Det vidste de ej, hvorfor? De ej mægted udgrunde. Og den gik aldrig på alfarvej som grant det udtolke kunne.

Der gives et helligt og underfuldt ord som ene den gåde kan tyde. Det toner så vidt over mørken jord, og mægtig det sjælen kan fryde. Men tusind det høre og fatte det ej, det nævnes af tusinde munde. Og den går ikke på alfarvej som kærligheds dyb kan udgrunde.

Ingemanns digte har efterladt os en skat af kosmisk visdom og skønhed som lyser op i al det mørke der omgiver os. Vi er, trods al krig, nød og elendighed heldigere end døgnfluerne om hvem han skrev dette digt:

I solglans flagre de døgnfluer smukt og hoppe i luften af glæde. De elske og frydes ved fælles flugt til rullende livssol er nede. Et døgn her samles og skilles ad den rastløse menneskevrimmel - Ak! hvor får den tid til så meget had på flugten fra jord til himmel?

Birger Hansen

*) Ingemann udgav dette digt som kun 24-årig i digtsamlingen *Procne* (1813) som en del af *Varners Pøetiske Vandringer* (s. 133).

Mange af citaterne i artiklen vil man i øvrigt kunne finde på hjemmesiden: ingemann-selskabets.dk

Siden sidst

*Selskabet afholdt sit sommermøde søndag den 26. maj 2024
i Solennitesssalen (Festsalen) på Sorø Akademi.*

Der er megen plads i den store festsal (når vi kun er en snes mennesker), som nu har fået helt nyt gulv.

Formand Peter Balslev-Clausen bød som sædvanlig velkommen og introducerede dagens program - og Helge Torm holdt et levende indslag om Ingemanns sjældent gengivne digt *De gjenkomne Ord*.

Johan de Mylius rullede sit talent ud og talte meget dragende om *Don Juan til Hest* - og Birger Hansen bandt det hele sammen ved at spille til tre af Ingemanns sange: *Storken sidder paa Bondens Tag, Dannevang ved grønne Bred & Dagen gaaer med raske Fjed*.

Weyse 250 år i år

En af landets største komponister gennem tiderne og den største i den danske guldalder, C. E. F. Weyse, kom til verden i år for 250 år siden. Det er da et jubilæum, der er værd at fejre stort, men det vil være synd at sige, at der gøres megen virak ud af dette jubilæum. Det råder vi lidt bod på her.

Danmarks Radio har markeret jubilæet ved en transmission i april (så vidt jeg husker) af gamle optagelser af to syngespil med musik af Weyse: Oehlenschlägers "Sovedrikken" og Heibergs "Et Eventyr i Kongens Have", hvad der nok kan synes lidt tamt, men den 29. september (vores årsmødedato) finder der en mere værdig markering sted, idet Det Kongelige Danske Musikkonservatorium byder på en flere timer lang Weyse-festival med et rigt varieret program.

C. E. F. Weyse (1774-1842). Litografi efter tegning af Kratzenstein-Stub, 1802.

I Ingemann-Selskabet bør vi også yde vores bidrag i jubilæumsåret, hvad denne lille artikel er et forsøg på, for – groft sagt – hvor kendt ville Ingemann være i dag, hvis ikke det var for Weyse?

Det skal dog her indskydes, at hvad forholdet mellem Ingemann og Weyse angår, blev det allerede i 1975 behandlet indgående i en artikel af Elna Bækdorf (medstifter af vort selskab i 1992), men i et tidsskrift, der ikke er alment tilgænge-

ligt¹⁾, hvortil kommer, at Bækdorfs artikel nu på enkelte punkter kan uddybes.

Christoph Ernst Friedrich Weyse, som hans fulde navn var, blev født den 5. marts 1774 i Altona, den sydligste købstad i det danske monarki på den tid – og den største udenfor København! Weyse havde i nådegave et stort musikalsk talent, som han udfoldede tidligt og udnyttede, da han som blot 15-årig kom til København, hvor han gjorde karriere som lærer, organist og komponist.

Vores interesse i Weyse består naturligvis primært i, at det var ham, der satte musik til Ingemanns Morgensange så vel som Aftensange. Morgensangene var bestillingsarbejde til brug i de nye børneasyler i København, så de skulle altså kunne synges, og her må man anse det for et godt valg af Ingemann, da han en gang i 1837 opfordrede Weyse til at skrive melodierne til dem.

Da "Morgensange for Børn" udkom første gang i 1837, var det uden noder, men i en ny udgave i 1839 fulgte Weyses melodier med. Alligevel blev sangene "flittigen sjungne af Unge og Gamle" allerede pr. marts 1838, kunne Weyse da meddele sin opdragsgiver i Sorø, der forinden havde takket Weyse for de kompositoriske bidrag.²⁾

Herefter var det Weyse, der tog teten og lagde det i munden på Ingemann, at

¹⁾ Se Elna Bækdorf: "Weyse og Ingemann", art. i: *Roskilde Stiftsblad*, XXVI, 1975, pp. 6-12.

²⁾ Min fremstilling af Weyses rolle m.h.t. Ingemanns *Morgen- og Aftensange* bygger ikke bare på den i note 1 nævnte artikel, men også på Peter Balslev-Clausens bog om "Salmedigteren B. S. Ingemann", Århus 1989. Citatet er taget fra denne bog, s. 41.

han også skulle skrive nogle aftensange. Ingemann var ikke sen i vendingen og kunne samme år udgive ”Aftensange”, og denne gang straks med melodier af Weyse³⁾, med hvilke Ingemann igen var svært fornøjet.

Det er imidlertid ikke det første eksempel på, at Weyse skrev melodien til en Ingemann-tekst. Det skete et par år tidligere, nemlig i 1835, som det fremgår af min artikel om Ingemann og H. P. Holst andetsteds i dette nummer af Tankebreve [s. 4-17, red.].

Omstændighederne var dog anderledes, idet det i dette tilfælde var bogtrykkeren, som Holst brugte, da han skulle udgive ”Nytaarsgave” for 1836 (udgivet i december 1835), hvortil Ingemann havde bidraget, der kontaktede Weyse med henblik på en komposition. Her ved vi fra en nogle år senere fremført kommentar fra Ingemann, at han var overmåde tilfreds.⁴⁾

Ovenpå dette resultat i småtingsafdelingen, kan man vel sige, fulgte i løbet af 1836 et langt større projekt mellem de to åndspersoner: udnyttelsen af Ingemanns digt fra 1816: ”Julehymnen” til et større, musikalsk værk. Resultatet blev en ret kort, men meget smuk jule-kantate, opført første gang i Vor Frue kirke i København i julen 1836.⁵⁾

³⁾ Denne oplysning haves fra Kristian Nielsen: *Bibliografi over Ingemanns forfatterskab*, København 2006, s. 101. Teksten var dog her bogstaveligt talt underordnet noderne, men i 1839 udkom Aftensange med noderne særskilt, se sammesteds. Ikke førend 1845 udkom både *Morgensange* og *Aftensange* samlet med melodierne særskilt, se sammesteds, s. 124.

⁴⁾ Se note 5 til min artikel om Ingemann og Holst i nærværende nummer af Tankebreve.

⁵⁾ Bækdorf ved besked med disse to første tilfælde af Weyse-kompositioner til værker af Ingemann (anf. værk, s. 7), men hun angiver ikke, hvilket tilfælde der må skønnes at være det allerførste, og overser Ingemanns erklærede tilfredshed med netop den første

Også efter Morgen- og Aftensangene fortsatte Weyse med at sætte digte af Ingemann i musik. Mest kendt er Ingemanns julesalme ”Julen har bragt velsignet Bud”, som blev til sidst i 1839 og publiceret i begyndelsen af 1840. Melodien blev skrevet af Weyse i løbet af 1841.⁶⁾

Den 8. oktober 1842 døde Weyse og blev derpå bisat fra Vor Frue kirke i København. Han blev dog begravet på Gråbrødre Kirkegård i Roskilde. Men hvorfor Roskilde? Fordi Weyse først var blevet en god ven af byens domprovst Michael Hertz og besøgte denne frem til 1819, hvor domprovsten blev biskop i Ribe, men fra 1829, da Hans Peter Bøye Hertz, en søn, blev sognepræst ved Skt. Jørgensbjerg Kirke og Vor Frue Kirke i Roskilde by, hvor han virkede til 1865, fik Weyse sin regelmæssige færden i Roskilde igen, og det var under ophold i Hans Hertz’ præstegård lige nordvest for Domkirken i somrene 1837 og 1838, at Weyse skrev melodierne til Ingemanns Morgen- og Aftensange.

Præstegården findes ikke mere. Den blev siden erstattet af en lægebolig, som så igen i 1930 blev ombygget til den nuværende Odd-Fellow-bygning, fra 1949 med mindeplade for Weyse⁷⁾, ligesom der naturligvis sidder en tavle til minde om Weyse på huset i Kronprinsessegade 36 i København, hvor han boede fra 1825 til sin død i 1842.

komposition af Weyse.

⁶⁾ Se Bækdorf, anf. værk, s. 11, og Ole Worms komponistfortegnelse i Kristian Nielsen: *Håndbog i B. S. Ingemanns Liv og Forfatterskab*, bd. II, København 2009, s. 53. På side 52-53 gives en samlet oversigt over Weyses kompositioner til digte af Ingemann.

⁷⁾ Se f.eks. biografiskeleksikon.lex.dk/Jens Michael Hertz; roskildeudvikling2.dk/weysegangen/ og Niels Vilhelmsen: ”Kendt komponist ønskede at blive begravet i Roskilde”, art. i Sjællandske (Roskilde-udgaven) den 4. marts 2024.

I Roskilde passer man godt på Weyses gravmæle, men ristede Ingemann ikke nogle runer for Weyse til hans udødeliggørelse? Nej, et mindedigt vil man lede forgæves efter – mærkeligt nok! H. C. Andersen derimod, men han havde også som alment kendt særlig gode grunde til at takke Weyse, affattede til dennes begravelse i 1842 digtet ”Hans trætte Støv er bragt til Gravens Ro”.⁸⁾

Grafisk portræt af den ældre Weyse efter C. A. Jensens portræt fra o. 1832.

Men at Ingemann stod i taknemlighedsgæld til Weyse, viste han selv, om end med nogle års forsinkelse, da han i december 1852 udgav sin første samtidsroman ”Landsbybørnene”. En af værkets fire hovedpersoner er ”Den gamle Professor”, som der ikke bliver sat navn på, men her kan der ikke herske tvivl om, at Ingemann havde Weyse i tankerne⁹⁾. Det er bl.a. derfor, at handlingen i romanen til dels må udspille sig før 1842 og tage sin begyndelse i 1840!

Det er dog ikke nogen ubetinget hyldest til Weyse, Ingemann bringer i

romanen. ”Den gamle Professor” optræder som en lunefuld og noget misantropisk herre og vanskelig at omgås, men beskrives også som en ”genial” person, der gennem undervisning delte ud af sine evner og således som elev havde Anton Knudsen, romanens hovedperson, hvis adfærd og skæbne i mange henseender er som taget ud af H. C. Andersens liv og levned. Men netop dér, hvor Ingemann i romanen diskret berører sine egne Morgensange for Børn, udtrykker han beundring for ”professorens” musikalske evner:

”En Aften sade de sammen i Tusmørket. Anton havde spillet for ham paa sin Fløite, og Professoren satte sig til sit Flygel. ”Hør nu, Anton!”, sagde han, ”jeg har tænkt paa nogle smaa Børnesange, mens jeg laa der inde og drømte i Puderne.” Han spillede nu nogle ganske simple, men uendelig yndige Melodier i en Stil, som uden at være kirkelig eller bestemt religiøs, dog nærmede sig dertil: de havde Noget, saa fredeligt, tillidsfuldt og beroligende, som naar et Barn ser sin Fader ind i Øinene eller skjuler sit Ansigt i sin Moders Barm. De vare fødte til nogle smaa Sange for Børn, men som Voxne dog ogsaa kunde tilegne sig. ”Se! dem skal du synge og spille for dine Børn en Gang, Anton!” sagde den Gamle...Hvor de Melodier dog er deilige”, sagde Anton. ”I Morgen skal jeg skrive dem op og spille dem! De er lette at huske.”¹⁰⁾

At Ingemann så lader ”professoren” dø i påskeugen i 1844 og blive begravet fra Roskilde Domkirke¹¹⁾, er jo historisk ikke helt korrekt i forhold til Weyses faktiske livsafslutning, men i en roman er historiske ”sidespring” tilladt – og de øger kun underholdningsværdien!

Helge Torm

⁸⁾ www2.kb.dk/elib/noder/hcamusik.

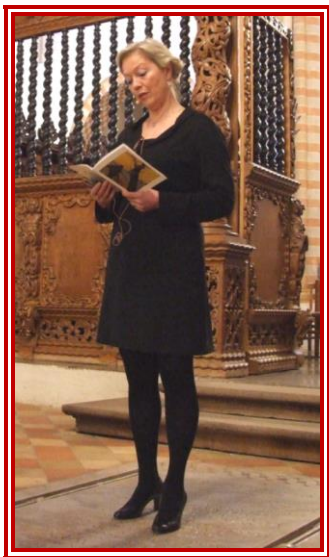
⁹⁾ Se argumentationen derfor hos Kjeld Galster: *Fra Ahasverus til Landsbybørnene*, Kolding 1927, s. 224, 231-34. I Ingemanns samtid er det dog næppe faldet læserne svært at genkende Weyse i professorens skikkelse.

¹⁰⁾ Afsnittene findes i romanens 2. del, 12. kap., her citeret efter 8. oplag, København og Kristiania 1913, s. 177 f.

¹¹⁾ Som n. 10, s. 186.

Notitser

Det er sjældent at annonceringen af et Ingemannforedrag eller lignende passer med *Tankebrevs* udgivelse, men denne gang kan det lige gå an, idet vi kan henvise til vores egen Kirsten Jensen Holms "Højskoleformiddag" i **Humblebæk Sognegård, Teglgårdsvej 131 i Humlebæk onsdag den 4. september 2024, kl. 10.** Om foredraget står der bl.a.: "De flest børn i Danmark kender I østen stiger solen op, og Dejlig er jorden er den mest populære salme i Norden. Ingemanns salmer er kendte; men hvem han var og hvad han ellers har skrevet og lavet, det er der ikke så mange, der ved. Hvis man tilhører den ældre generation, kender man måske hans historiske romaner. I foredraget indgår der et udvalg af Ingemanns smukke sange/salmer, som I får fornøjelsen af at synge med på."

Kirsten Jensen Holm i Sorø Klosterkirke 2012

Næste nummer af *Tankebreve* udkommer i forbindelse med selskabets adventsmøde.

Modtag Nyhedsmail

Forud for alle møder sendes en Nyhedsmail ud til alle de medlemmer, som har tilmeldt sig denne ordning, og samtidig linkes det nye nummer af *Tankebreve*.

Der kan desuden være vigtige meddelelser, såsom ændringer i programmet, m.v. ~ Seneste nyt vedrørende *Kulturkalenderen* ~ og *Hjemmesiden* kan også læses i nyhedsmailen.

Send en mail til undertegnede på :
ingemann1859@gmail.com

Kr. Nielsen

Ingemann-Citater

Ingemann-Selskabet årsmøde finder sted den 18. søndag efter Trinitatis, den 29. september, hvortil Ingemann har skrevet en salmetekst, som kan læses i *Høimesse= Psalmer til Kirke-aarets Helligdage* (1825), side 109-110. I den danske folkekirke har man to tekstrækker, på Ingemanns tid havde man kun én, og det er fra denne at nedenstående salme er afskrevet. Hele Ingemanns salmesamling fra 1825 er på 73 salmer, og de følger kirkeåret fra 1. søndag i advent til 27. søndag efter Trinitatis.

LXIII

Attende Søndag efter Trinitatis.

(Evang. Matth. 22 C. 34 V. Hvis Søn er Christus?)

1

*Himlen har det høit udsagt
Underfuldt med Englevinger,
Med Guds Aand i hellig Pagt,
Jorden det til Himlen sjunger,
Saligt vidne de Udkaarne:
Christus er den Guds Eenbaarne.*

2

*Salighedens Ord jeg veed
Om Guds Søn den Elskelige:
Tid skal det til Evighed,
Aander det til Aander sige;
Med Propheter og med Vise
Skal eenfoldige Sjæl ham prise.*

3

*Priis ham evig, frelst Aand!
Hvo han er du kan udsige:
See, ved Kraftens høire Haand
Han forklarer Jorderige;
Kjærlighed paa Lysets Vinger
Til hans Salighed sig svinger.*

Fire Sorø-fotos i visitkortformat taget af fotograf Hans Frederik Georg Hansen (1824-1890). Øverst tv.: *Boldhusgade*, øverst th.: *Molbechs Hus* (th. for akademiet set mod søen), nederst tv.: *Torvet* med det hvide hus, som i dag er rådhus, th.: *Sorø Akademi*. Hansen etablerede sig som fotograf på *Rolighed* i Sorø, jf. Bjørn Ochsner: "Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920" (1986). Se også side 19.

Medlemskab kan tegnes ved henvendelse til kasserer Flemming Bruun: flemming.bruun@gmail.com eller via hjemmesiden: <http://www.ingemann-selskabet.dk/styled-11/Indmeldelse/>

Kontingent: 150 kr. pr. år. Selskabets konto i Nordea: 2863 - 6899 201 912.

Bogbestilling ved Kr. Nielsen på e-mail ingemann1859@gmail.com eller via hjemmesiden: <http://www.ingemann-selskabet.dk/Publikationer/Bogbestilling/>

Bestyrelsen pr. 17/9 2023

Peter Balslev-Clausen, formand
3034 7927 peter@balslev-clausen.dk

Flemming Bruun, kasserer
6159 2860 flemming.bruun@gmail.com

Johan de Mylius, næstformand
2532 4744 demyliusjohan@gmail.com

Ann Furholt Pedersen
5786 5794 ann@soroe-akademi.dk

Kristian Nielsen, redaktør
2392 0133 ingemann1859@gmail.com

Suppleanter:

Helge Torm, sekretær
2993 1891 helge.torm@mail.tele.dk

Jette Coste
5783 4015 jettecoste@gmail.com

Kirsten Jensen Holm
2148 8755 kirsten@holmhome.dk

Mette Skjoldan
5331 3311 mette@skjoldan.com

Redaktion af *Tankebreve*: Kristian Nielsen : ingemann1859@gmail.com
Hjemmeside : [ingemann-selskabet.dk](http://www.ingemann-selskabet.dk)

ISSN 2596-8408